DRACONTIUS ROMULEA (POEMES PROFANES) (2357 vers)

PRAEFATIO

R1
Orpheum vatem renarrant ut priorum litterae
cantitasse dulce carmen voce, nervo, pectine,
inter ornos, propter amnes adque montes algidos,
(quem benignus grex secutus cum cruenta bestia
audiens melos stupebat concinente pollice :
tunc feras reliquit ira, tunc pavor jumenta, tunc
lenta tigris, cervus audax, mitis ursus adfuit.
Non lupum timebat agna, non leonem caprea,
non lepus jam praeda saevo tunc molosso jugiter.
Artifex natura rerum quis negat concordiam,
hos chelys musea totos Orpheusque miscuit) :
sancte pater, o magister, taliter canendus es,
qui fugatas Africanae reddis urbi litteras,
barbaris qui Romulidas jungis auditorio,
cujus ordines profecto semper obstupescimus,
quos capit dulcedo vestri, doctor, oris maxima.
Nostra vota te precamur ut secundes, optime,
ante cuncta non recusans illud ipse pendere
non tuas qui rite laudes, mente sed qua concinam
nos licet nihil valemus, mos tamen gerendus est.
Ergo deprecantis, oro, cinge lauro tempora.

HYLAS

R2
Fata canam pueri Nympharum versa calore
in melius : sic Musa mones. Quis casus ademit
Alcidi comitem, solamen dulce malorum ?
Fuderat Idalius gremio se forte parentis
pinniger et collum violentis cinxerat ulnis
oscula pura rogans. Mater devota coruscos
indulget vultus roseoque est orsa labello :
"O mundi domitor, caeli quoque, flamma Tonantis,
numen posco tuum cujus sub jure vaporo,
per tua tela, puer, fecundis illita flammis,
ut des effectum votis de more parentis.
Nil rude, nate, precor nec supplex improba posco,
ardua non jubeo, quamvis magis ardua vincas ".
Ille refert matris disrumpens verba precantis :
" Magna jube, non ausa prius, sublimia manda,
o genetrix. Quo tela vocas aut quid petis uri,
quem divum modo forte jubes hominunme calere ?
Exprime : flammetur. Quid fletu lumina tinguis ?
Audeo, si cupias ipsum flammare Tonantem
et dominum caeli facie vestire juvenci
oblitumque poli rursus mugire per herbas
confessum per prata bovem : cadat aureus imber,
divitias ut tecta pluant ; sit fulminis ales
ipse sui, satyrus, cycnus, Latonia, serpens ;
Alcmenam galeatus amet : mucrone coruscet
et clipeo rutilante tonet, dum miles adulter

conjungat noctes subtracta luce dierum.
Si Pallas placeat, nostros jam sentiet ignes
virgo ferox sexu : fugiet viresque fatetur
ut solos tractet, rejecta cuspide, lanas.
Noster si reus est auctor Neptunus, anhelans
aestuet inter aquas, telo flammante per undas :
igne meo vincentur aquae : fumantibus undis
Tritones Galatea, Thetin delphines amabunt :
quicquid fluctus habet, totum succendo pharetris.
Sive parens, optas homines his ignibus ustos
illicitos violare toros, ut non pia patris
oscula nata petat nec natus matris amator
dulce nefas cupiat, frater vitietque sororem
privignoque suo potiatur blanda noverca :
alter erit Perdicca furens atque altera Myrrha,
Juppiter alter erit terris de fratre maritus :
parva loquor : tauro, si jusseris, altera regis
flammetur conjux, reddetur et altera Phaedra ".
At his laeta Venus vultu mutata renarrat :
" Impubes lascive, puer cui subjacet omne
quod natura creat, caelum, mare, sidera, tellus,
nemo notet Venerem, quod supplex mater Amorum
ignis opem de prole rogat, nam munere in isto
quamvis sit communis honor, tamen, alme, fatemur
hic numen plus posse tuum. Lamenta parentis
si placet ulcisci, paucis (adverte) docebo.
Nympharum, puer alme, chorus dum pensa revolvit
Penei sub fonte sui (pudet ore referre),
Solis amata canit Clymene mea crimina Nymphis
meque suo prensam Nymphas monet indice Sole,
Vulcanique sonat captivo Marte catenas.
Quas audire libet de nostra clade canentem.
Sed si de nobis certe cantare placebat,
judicium Paridis vel nostros, nate, triumphos
cantarent fluidae carpentes pensa puellae.
Est gemitus haec causa mei. Quas ure sagittis,
corda vel illarum dulci continge veneno :
noscant quid sit amor, discant tua tela vereri.
Alcidis comes est comis puerilibus annis,
quem rubor ut roseus sic candor lacteus ornat ;
illi purpureus niveo natat ignis in ore.
Hoc puero viso Nympharum turba calescat ;
haec illis sit poena nocens, ut vota trahantur
ipsarum in longum, donec pubescat amatus ".
Iret adhuc in verba dolor, ni penniger audax
dimittens matrem fricuisset cote sagittas.
Arcu cinctus erat, dantur post terga pharetrae,
accipit et flammas hominum divumque voluptas.
Evolat armatus. Vix caelum liquerat ales
jamque tenet terras : sic currit mentis acumen.
Ut venit ad fontem, lapidem projecit in undas.
Concussit vitreo sonitus sub fonte puellas :
exiliunt cunctae, quaerunt quae causa quietas
sollicitet. Volucer fugiens nemus intrat opacum
moxque dei vultus vestivit imago Naidis :
tendit membra puer, longos ut crescat in artus,
ut possit complere dolos ac jussa parentis :
usque pedes fluitans vestis laxatur ad imos,

candida diffusi ludunt per colla capilli
et vento crispante gradu coma fluctuat acta,
frons nudata decet diviso fulgida crine ;
et velut invitos gressus pudibunda movebat
incedens fluxoque latent sub tegmine pinnae.
Misceturque puer Nymphis sub fronte puellae
et causas perquirit Amor, cur fonte relicto
terras cauta petit ; facilis cui turba fluenti
rem pandit ; perjurat Amor, quasi nescius esset.
Interea post bella suis Tirynthius ibat
victor ovans, cui junctus Hylas pulcherrimus haeret
gestans fulminei pellem cum dentibus apri ;
et licet invalidus haec pondera ferre laborat,
ipse tamen gaudet, quasi jam commune triumphum
gestet et Alcides non solus fuderit aprum.
Horrent Alciden Nymphae mirantur Hylanque.
Ex quibus una tamen cunctas affata sorores
haec ait : "O faciles Penei numina Nymphae,
dicite, quando parem puero natura dedisset.
Non fuit Hippolytus talis, non pastor ab Ida,
nocturnae fulgore deae non pulcher Iason ;
nec Bromius jam talis erat nec magnus Apollo.
Felix sorte sua, cui talis semper imago
serviet et roseis recubans dabit oscula labris ".
Cum nimium laudatur Hylas, se subtrahit ales
et profert arcum ; permiscens mella venenis
armat tela dolis et spargit spicula Nymphis :
pallescunt omnes, subitus rubor inficit ora,
tendunt membra simul, cunctis respirat hiatus
oris et ad crines digiti mittuntur amantum,
incipiunt fari mediaque in voce resistunt ;
tot signis vulgatur amor. Clymeneque sorores
alloquitur : " Placet almus Hylas rapiatur in undas,
ut sit noster amor. Nec erit mihi crimen amanti :
Oenone Paridem, Lycastum zelat Amazon,
pulcher amatur Adon, Furias amat ipse Cupido ;
quod caelum, quod terra, fretum, quod sidera, Pluton
exercent per saecla diu, cur Nympha veretur ? "
Cum loquitur, cantabat Hylas fontemque petebat
hauriturus aquas. Urnam licet ipse tenebat,
ut puer est visus, faciles risere puellae
et lentum venisse putant. Placet omnibus idem,
vix urnam summisit aquis dextramque tetendit.
Cum quo se Nymphae pariter mersere sub undas.
Expavit sic raptus Hylas pavidusque petebat
herbida qnod vitreum tellus perfuderat antrum.
Deiopea tamen cunctas hortata sorores
alloquitur puerum : " Non te decet ora rigare
fletibus, alme puer ; ploret deformis imago,
non est flere tuum. Mundum tibi nullus ademit :
nos rosa, nos violae, nos lilia pulchra coronant,
nos Hyacinthus amat, noster Narcissus ab undis,
fontigenis dat serta comis redimitque capillos
quicquid floris olet, quicquid dant prata ru boris .
Tu noster jam sponsus eris sine fine dierum ".
His dictis mentem pueri mulcebat amica
interea furibundus adhuc Tirynthius ibat
et clamans quaerebat Hylan ; cui litus et unda

Herculea cum voce sonant et nomen amati
montes, silva vocant ; tantum fons ille tacebat,
in quo raptus Hylas. Cum jam remearet ad astra
post factum pinnatus Amor matrique triumphum
apportaret ovans, vocem deus Herculis hausit
et gemitus quaerentis Hylan. Cui gesta fatetur,
Alcidis comitem fontis rapuisse puellas,
ignibus Idaliis exustas Herculeas spes.
Obriguit gemuitque simul clavamque remisit :
"O frustra nutrite, puer, spectator ubique
virtutis per cuncta meae (te teste pericla
saepe tuli, cum victus aper, cum fracta leonis
colla Cleonaei telo parcente necantur,
cum simul Antaeum rapui Telluris alumnum) :
quis mihi sudorem lasso post proelia terget ?
Quis comes alter erit cum dat fera bella noverca ?
Quid matri narrabo tuae, quae te mihi parvum
deposuit pietatis inops ? Quae pignora reddam
cum conventus ero ? Dicam tamen ipse parenti :
" Exulta, genetrix, nimium laetare, beata
ante parens hominis, pulchri modo numinis auctor ".

PRAEFATIO

R3
Fructibus apta quidem cunctis est terra creandis,
altius intendens sed causas perspice partus
et totum cognosce poli. Nam rore maritat
arva suo vel sole fovet vel temperat aestus
alternans elementa potens, ut reddat et umbras
montibus arboreis et culmos armet aristis,
ventilet et matrem gravidam pendentibus uvis
pampinus exultans et palmes verberet uvas
contortusque fluat nodo viridante corymbus
et nunquam positura comas flectatur oliva.
At si temperies rerum opportuna negetur,
infecunda forent squalentia viscera terrae
et limos obducit ager deceptus inertes :
discipuli sic quippe silent, si forte magister
tollatur, doctrina potens. Qua praeduce dictor
antistesque tuus, de vestro fonte, magister,
Romuleam laetus sumo pro flumine linguam
et pallens reddo pro frugibus ipse poema.
Tu mihi numen eris, si carmina nostra levaris,
nam tua sint quaecunque loquor, quaecunque canemus.

VERBA HERCULIS CUM VIDERET HYDRAE SERPENTIS CAPITA PULLARE POST CAEDES

R4
Juppiter omnipotens, celsi moderator Olympi,
cur mihi viperei fetus mala fata minantur ?
Te regnante, parens, in me conjurat iniqua
serpentum cristata manus ; sed forte superbi
nunc caelum, terras, pontum, fulmenque trisulcum
heredes et Juno tenent, seu fulgidus ortu
desilis ad terras, seu jam defessus anheli
sideris occasu maestus tua regna relinquis.
Paenitet, alme parens, vestra de stirpe creatum
Alciden, quia nullus honos et mille pericla.
Nam quodcumque malum superas evincit in auras,

Herculis hostis erit. Per nos nam bella geruntur,
Juno noverca furens potuit quae victa parare
privigno (natum quem comprobat esse Tonantis,
dum nobis immensa jubet) ; me quoque triumphis
horrida bella manent, et nunquam stare licebit
hoste sine, trucibusque diu concurrere monstris
compellor. Genitor, te in nosmet pessima conjux
horrescit : misero semper tu causa pericli es.
Nam mihi reptanti tumida cervice dracones
Juno duos misit, quis frontem crista tegebat,
flammea lux oculis, pro spumis taetra venena,
sibila vibrabant linguis sub dente trisulcis :
terror erat visus cunctis sonitusque draconum.
Quos manibus ridens compressi parvulus ambos.
Hi tribuere mihi primum pro morte triumphum
et letum, non praeda fui Junonis alumnis.
Hostes deesse mihi dixi post bella leonis,
quem nullo mucrone peti nec retibus ullis
implicui : fretus manibus nec Maurus ad illum,
(lacune...)
Cujus pelle tegor. Nunc fortiter ecce tabescens
tertia bella gero, quae caedes passa resurgunt.
En totiens percussa lues magis extitit ardens
et nunquam sternenda venit. Pro fata nefanda,
vincere pejus erit : propriis nam viribus ipse
impugnor. Saevos gladius mihi suggerit hostes,
non rapit ecce meus, sed proelia victa reformat.
Huc quicunque deus /rater mihi summus Olympo es,
huc ades et miseri tandem succurre periclis ;
sed quaeso venias soboles ut nulla novercae,
quamvis sis frater. Jam tu succurre, Minerva
bellipotens, patrius cui casside fulgurat ardor,
quae clipeo rutilante tonas, quae fulmina vibras,
pectore saxifico cui militat impia Gorgon.
Intemerata soror de vertice missa Tonantis,
sudori succurre meo. Quibus artibus angues
extinguam, qui sponte petunt mucronis acumen ?
Ut crescunt gaudentque mori fera colla draconum !
Caesa vigent, alter surgit de vulnere serpens.
Consilium mihi virgo dedit : " Quia mucro laborat
incassum, gelida flammis exure venena
et praestent cum morte rogos ; caput omne perurat
ignis edax anguesque crement post vulnera flammae ".

CONTROVERSIA DE STATVA VIRI FORTIS
[oratio soluta]
PROOEMIUM

R5 Quis furor iste novus ? quae tanta licentia ferri ?
Poscitur ut civi liceat prosternere cives
et facinus sub laude gerat crimenque triumphum
dicat et hostiles patriae revocare sagittas
civili sub lege velit, viduare maritis
matronas, orbare patres, jugulare propinquos.
Reliquias belli scelus est cum lege necare,
pro quibus arma tulit. Mitis si vinceret hostis,
parceret atque humiles vellet servare catervas.
Jam non pro patria vir fortis bella gerebat

defendens umbone latus, per proelia cristas
dum quateret galeatus apex, aciesque cruentas
letifero mucrone premens : sub imagine civis
impius hostis erat merito, qui vincere vellet,
ut cives jugularet ovans. Optate tyrannos
jam, proceres, vincant hostes quibus aspera mens est
nec studium post bella manet. Dum classica rumpunt
hostibus externis, gravis est inimicus in armis ;
post aciem dominus mitis qui vicit habetur
aut ex hoste manet simplex ac fidus amicus,
si bellum sub pace cadat. Quod sentio prodam :
jam, cives, formido, mei, vos ergo cavete :
hostibus obstrictus patriae de clade pacisci
clam potuit, qui saeva parat, qui colla propinqui
civis et insontis nititur truncare cruentus.
Perdidimus quoscunque viros, forte iste necavit :
classica dum reboant et Martia tela pluuntur,
inter ferratas acies lituosque sonantes
obvius armato juveni si civis adesset,
quid faceret qui in pace furit, qui turpibus instat
mortibus insontum, qui funera pressa reformat ,
Servati civis nunc sunt ubi praemia quercus ,
Reddite bella, duces, inimicas reddite gentes :
barbarus omnis eat, rapiant simul arma Suevus.
Sarmata, Persa, Gothus, Alamannus, Francus, Alanus,
vel quaecunque latent gentes aquilone remotae
in nos tela parent : minor est pavor. Advena campo
producat armatus : muris servare salutem,
si nequeas pugnare, licet, Cum cive per urbem
infelix quid civis agat ? Quid ? Nocte dieque
moenia, rostra, forum, capitolia, templa, penates
illustrans et fana simul, delubra, theatra
circumeat cum cive malo, cum cive cruento ?
Nullus ab insidiis locus est qui fraude vacabit.
Adde quod iratus victor cum lege minatur
et lator legis civilia jura repellit,
ut legem premat ipse suam, quam sanxerat ante.
Dum victor post bella redit, cum testis imago
formatur virtutis, honos et gloria campi,
laetantur humiles, gaudebat turba reorum
et veniam meruisse putant. Quis civis asylum
credat in arce micans insontibus esse periclum ?

NARRATIO

Pauper adest miserandus, inops, sed civis honestus,
semper egens, humilis, dignus quem dives amaret,
cujus in obsequio famulari posset alumnus,
torva superborum sineret si turba clientum.
Qui dignum servire putans indignus habetur
vel fastiditur supplex. Inimicus et hostis
divitis arguitur pauper, qui vota clientis
ausus habere miser : nec haec tamen ipse meretur,
sed probus horretur. Domibus magis ille potentum
liber amicus erit, quisquis vult esse satelles :
quo praesente nefas committitur atque siletur,
aut scelus hoc si forte sonet, tamen ille negabit
sponte petens tormenta, cruces, per membra, per artus
carnifices flammas proprio satiare cruore,

tortoris laudare manum ; pro divite poenas
si patitur, si vincla gerens ergastula portet,
se reputet cruciasse alios ut crimina celet.
Ut talis dives qualis mendicus amari
possit et infelix, ad crimina conscius esto.
Ut teneant fauces obsessas nocte latrones
aut pelagi rabidos fluctus pirata vagetur
nec timeat validas sub tempestate procellas,
praeda jubet. Petulans ut luxurietur adulter
et tractet de clade viri, de morte mariti
(ultima cena datur, quam praestat adultera conjux
pocula mortifero corrumpens blanda veneno :
cum gaudet conviva, perit), spes crimina ducit
ad facinus, cum lucra petunt. Impune libido
dum peccare cupit, vindex subducitur aequi
quem perimit sub fraude reus. Cuicunque furori
est operae pretium, sperant sua praemia culpae.
Conicitur " cuicumque bono " quod Cassius inquit.
Crimina temptentur, fortisque in paupere dives
quid timet aut optet, vos saltim advertite, cives.
Res est nulla domi cupiat quam dives avarus,
non aurum, non gemma micans, sed turpis egestas
obsedit jejuna fores. " Audacia forsan
pauperis horretur, ne clam temerarius exstet ",
Quando fugax praesumptus erit vel debilis audax ?
Nam si fortis erat saeva virtute, superbus
praemia non veniam peteret sub sorte reorum.
Qui nihil admisit crimen dat prava voluntas
divitis insonti. Furor est voluisse necare
pro quibus arma tulit. Quid prodest pellere bellum,
si revocat post bella neces ? Aut pacta nefanda
hostibus obstrictus servat qui civibus instat
ut pereant, aut ipse cupit magis esse tyrannus,
civibus extinctis credens sua vota latere.
Si jugulet miseros injusta morte necando
suspectos quoscunque putat, nihil ergo relinquet :
omnia sunt suspecta reo. Sin moribus esset
Ille bonus, servare pios, servare modestos
debuerat sub pace sua, non colla nefandus
[lacune]
aut inimicorum mallet fudisse cruorem,
quorum verba pavens dives vixisset honeste.
Sic sapiens olim Romana potentia jussit
ne pereat Carthago nocens, inimica senatus
et populi Aeneadum : cotem virtutis habendam.
Sed ne Trojugenis per tempora pigra lacertis
torporem pax longa daret, post victa rebellis
et consumpta simul jacuit congesta ruinis ;
et tamen haec renovata micat quibus occidit armis.
Haec igitur recidiva viget post busta resurgens
Phoenicis in morem. Virtus clementia patrum :
tu testis Carthago manes invita volensque.

EXCESSVS

Quod scelus est, juvenis ? Socios in bella tueris
et cives in pace necas : quid fata minaris
impia supplicibus ? Quid funestare triumphos
contendis post bella tuos et luctibus imples ?

Nec pudor est variasse viro ? De cive tropaeum
nemo triumphator rapuit nec in arbore cristas
erexit quicunque cruci suspendit. Imago
vestra, caput civis, manes mereatur et umbras ?
Virtutis vestrae circumdent funera testem
et ybrtis simulacra viri civile cadaver
polluat ac putres effundant ossa medullas ?
Victoris genio sanie cum tabe litetur ?
Quaere sacerdotem : veniet crudelis Erictho,
haec est apta tuis antistita saevior aris,
quae calidas rapiat fibras pulmonis anheli,
sorbeat ereptum vel morsibus illa cruentis
vel vivente jecur, vel cor cum palpitat intret
dentibus obscaenis, lingua lambente palatum
prostrati civis. Haec sint tua munera, victor ?
Hostia talis eat, talis tibi victima pergat ?
Sit tua terribilis Phalaris ceu taurus imago ?
Taurica crudelis mitis tamen ara Dianae
nec Busiris atrox Aegyptius ille cruentus :
solus enim per templa deum sine morte propinqui
sacra peregrinus funestat et advena tantum,
illaesus nam civis erat. Tu, victor, inique,
Sardorum qui sacra probas et moenia foedas
lauro cincta tua, vestris ornata coronis.
Insula delubris natorum colla secabat,
verticis unde comam vera pietate parentes
illaesa cervice metunt. Carthago duorum
annua nobilium praestabat funera templis
Saturnoque seni pueros mactabat ad aras.
Tristia plangentum foedabant ora parentum.
Hoc vir fortis agis ? Rapientur viscera matri
et perit ante oculos genitoris pignus amatum
aut populo spectante cadet ? Cum Troja periret,
filius Aeacidis vel vindex Pyrrhus Achillis
ante oculos Priami percussit nocte Politen,
belli jure furens. Tamen ultio digna relata est :
ipse Neoptolemus jacuit percussus ad aras.
Qualiter en pietas se vindicat, impie victor !
Quid matris patriae venerandam polluis arcem ?
In qua templa sedent, ubi numina saepe precati
fleximus, ut sospes rediens et victor in armis
captivos post bella trahens ex vulnere lassos
intrares patriam, ne saevus vinceret hostis,
qui scandens muros cives laniaret in urbe.
Hoc matres puerique rogant, hoc ipsa senectus,
virginitas hoc casta petit, hoc pauper adorat.

QVAESTIO : AT INQVIES : SED PAVPER INIMICVS INSIDIANTER POTVIT DE MORTE DIVITIS COGITARE

Si potuit, voluisse puta. Nam vita potentis
non jacet insidiis nisi divitis atque propinqui
aut certe si sceptra vigent sub regis avari
imperio. Fortem timidus formidat et horret,
non fortis lassum timuit nec dives egentem.
Debilis est pauper, nudus, mendicus, egenus :
quem macies suprema tenet, quem frangit egestas
Unde necem potuit pauper tractare potentis ?
Solus abit pauper nec se circumspicit unquam
nec timet insidias semper bene conscius insons.
Sollicitus multos metuit quem turba veretur :

circumdant famuli, plures stipantur amici ;
divitis obsequio concurrit turba clientum,
sic iter aptatur vel transitus ille paratur,
audeat ut nullus hoc praetereunte venire.

QVAESTIO : AT INQVIES : SED POTEST VENENVM PAVPER DIVITI SECRETA OBREPTIONE SVPPONERE

Taetra venena neci pretio majore parantur
et munus secreta fovet : qui conscius unquam
incorruptus erit, quis non sit forte redemptus
quantum dives habet, quantum nec pauper habebit ?
Adde quod infelix pauper nec nocte propinquat
divitis ad tectum. Nam mox pro fure tenetur,
nocturnus grassator erit, ferietur inermis
et prostratus inops armabitur ense cruento,
ut gladium strinxisse putes in fata potentis
divitis ante fores. Medicos aut forte ministros
sollicitare potest audax sub nocte silenti,
qui sub luce fugit ? Pavidos informat egestas ;
divitiae vires praestant animosque resumunt,
paupertas conferre metus, afferre pavorem
novit et in miseros semper stimulare potentes.

QVAESTIO (...)

Forsitan obicias " Urbis defensor habetur " ;
" non opus est laedatur ", ais. Nec laedat honestos,
in commune bonus totos defendat et ornet,
erigat oppressos, mediocris, pauper ametur.
Non ideo bellum tota virtute peregit
ut liceat civi cives impune necare.
Fortior est dives juvenis, magis inde timendus.
Divitiae fortes semper fecere tyrannos :
hinc Marius, hinc Sylla ferus, hinc Cinna cruentus,
inde fuit Caesar, dominatio prima senatus.
Nam domitor Libyae, bellorum Scipio fulmen,
fortis adultus adhuc totos qui vicit Hiberos
Hannibalisque trucem fregit per bella furorem
ac populatorem Romanae gentis adegit
sorbere mortiferum ceu pocula blanda venenum
et caput infaustum legatus vexit ad Urbem,
Minturnas depulsus obit. Pius inde Camillus
missus in exilium nec Romula tecta videret
ni satis offerret, victor licet exul ab Urbe,
cum Romanorum Gallis vexilla tulisset ;
exul et extorris meruit de clade triumphum.
Mentibus ingenuis semper pro lege tenete :
solliciti veniam debent sperare potentes,
securi ne regna petant. Das otia servo :
mox liber vult esse suus. Jam nemo quietus
divitis insidiis durabit paupere caeso.

QVAESTIO : AT INQVIES : SED LEGI PARENDVM EST, QVAE SANXIT VT VIR FORTIS OPTET PRAEMIVM QVOD VOLET

Si leges tractare placet, veniatur ad illas :
" Accipiat quodcunque velit vir fortis et optet ".
Hoc cupit et pauper, pro voto divitis instat,
ut maneat lex lata rogat. Venialis imago
aut valet aut certe simulacrum lege perempta.
Interea non aera micent, non marmora surgant
nec sub lege pia fortis nova praemia quaerat,
quae damnat mox sponte sua. Non summovet unquam

legis cauta furor, quam dant pro laude triumphi.
Instar habent hostis quos sanctio nulla coercet.
Condemnat solus civilia jura tyrannus.
Nonne triumphantis legem si forte superbus
temneret aut parvi pendens quicunque negaret,
sacrilegus temerator, iners inimicus et hostis
publicus ille foret ? Legum secreta tribunal
jam quateret strepitu juvenis, fora nostra creparent,
ipse cicatrices subducta fronte recentes
pectoris effossi populo monstraret et urbi,
" Virtutis laesae gravis est injuria Marti "
clamaret per templa Jovis, per templa Minervae,
" nemo aciem subeat, nullus prorumpat in hostem "
diceret, infremerent omnes uno agmine cives.
Pauperis, o proceres, languentia colla sinetis
carnificis truncare manum. Non arma tubasque
tollitis et saltem civilia bella movetis ?
Quid, plebs nostra, taces ? Dives praejudicat urbi
et pariter tua jura negat. Praescriptio surgit,
quae populo vitam libertatemque negabit.
Non gemitis, non fletis adhuc, non arma paratis ?
Laudis erit, fateor, pro libertate perire :
nam pro Verginia cum plebs arderet in ira
montis Aventini tenuit Romana cacumen,
cum pater egregiam prostravit morte puellam
impietate pius ne Claudius esset adulter.
Nec populus liber capto de monte rediret,
plebs nisi sumpsisset cum libertate triumphum.

EPILOGI

Vidimus, o cives, fugientis pauperis ora
cum manibus quaesisset opem sine voce rogantis.
Diximus : " Hostis adest. Veniat vir fortis et adsit,
cujus inops simulacra tenet, cui crura lacertis
cinxit et ad plantas prostratus plangit egenus
belligerum ceu numen habens ". Dum pronus adhaeret
divitis optata praesentia turbida rostris
apparet. Conclamat inops : " Succurrite cives,
civis adest violentus, atrox, mea fata requirens,
quem nihil offendi, nisi quod sum pauper honestus.
Ecce, triumphalis, metuendum, dextera, ferrum
id quod in hostiles jugulos ex urbe tulisti,
in Patria revocare velis ? Ne viscera matris
transadigas gladio, laceres ne membra parentis,
quae te palmiferis docuit concurrere telis.
Parce, precor, ferrata manus : civilia colla
ne ferias, quae mucro tuus defendit ab hoste.
Sit pudor atque nefas extinguere proelia campo
et mortes transferre foro ". Lamenta minora
credimus auditu : dolor est spectare cadentem,
funera sive oculis vivum vidisse cadaver
cum gemit et moriens tremibundos palpitat artus.
Mugitus quos ille dabit per moenia pauper,
cum vulgo spectante cadet, cum membra cruore
perfundat moribunda, solo cum mordet harenam :
anguibus implicitum credas Laoconta gementem !
Sic decet ut fortis lassos, ut dives egentes
cives civis ames ? Aut sic defenditur insons ?

Si vocem simulacra darent, tua signa rogassent
et dolor ista daret deflendis verba querelis :
" Dic, juvenis dives, patriae, dic, fortis amator,
si pauper reus est, tua quid peccavit imago,
virtutis monumenta tuae ? Quid testis honorum
temnitur et patriae foedantur moenia nostrae ? "
Haec simulacrorum vox est. Patriaeque gementis
audi verba tuae : " Merito te laeta creavi,
infantem gremio tenui, simul ubera parvo
urbs mater tremibunda dedi, cunabula praestans,
quem praetextatum jaculis proludere jussi :
impubes jam fortis eras, invictus adultus
et juvenis victor. Sed ne fraudatus abires
fortunae quocunque bono, largitur honores,
divitias confert, tribuit per bella triumphos.
Et pro tot meritis instas orbare parentem
pignore percusso, cui nil fortuna bonorum
contulit injusto censens moderamine fatum ?
Si ratio te nulla movet, si mente cruenta
humana pietate cares, imitare leones
quos feritas generosa juvat : super arma tenentes
ingruere fremitusque dare procul ore cruento
nobilis ira solet, subjectis parcere gaudent
et praedam rabies contempsit fulva jacentem.
Gramina non tangunt, feriunt sed fulmina quercus.
Nunquam taurus iners lassa cervice Tonanti
victima fessa datur, sed jam quis grandia surgunt
ingentes per colla tori, quos fronte superba
pascua cornigeros armant in bella juvencos.
Hostia victorem funestat languida, pauper
si mactatus erit. Sed sint tua sacra coronae,
sint hederae, lauri, quercus, et palma triumphi,
sint clipei, galeae, contus, lorica tropaeum.
Accipe tura potens deus ut Tirynthius aris,
ut Thebis partus, magnus cum Castore Pollux
semidei post fata vigent : his quintus adesto
virtutis ratione, fide, pietate, vigore,
possessure polos, scandens qua lacteus axis
vertitur, aetherii qua se dat circulus orbis
lunarisque globus qua volvitur axe tepenti
aut certe qua Phoebus agit super astra jugales :
sidera sic capies, poteris sic astra mereri ".

EPITHALAMIVM IN FRATRIBVS DICTVM

R6
" Egregii juvenes, o gloria summa parentum,
foedus amicitiae, solamen grande clientum,
dulcia cantatis dum votis carmina vestris,
facundos vos fecit amor. Venus alma, potestas
Delphica, flammipotens invasit templa Cupido :
tempora jam lauro vel myrto cingite frontes
et violis ornate comas, dent alba coronas
lilia mixta rosis, candor pallorque ruborque
crinibus insidat qui vernat in ore puellis,
floribus ambrosiis sponsalia serta ligentur.
Saltet Apollineum Musis cantantibus agmen,
laurea serta comis imponat pulchra Dione,

Pallados armisonae crinem praecingat oliva,
arma ferat Martis, quibus et proludere nostis
et bellum, si tempus eget, perferre valetis.
Interius vos Musa Venus Phoebusque, Cupido
et Bromius possedit Hymen. Mars saltat amores
et Venerem placare cupit, cui militat omnis
marcidus et nudis ludit post arma lacertis,
ac furibundus Amor Veneris per castra triumphat :
in praedam venere dei vincente Dione.
Ergo, Venus, te, docta, voco, facunda perita,
per sensus te funde meos ; tua gaudia fervent.
Sponte venire decet, non te decet ire rogatam.
Sufficiant tibi vota, Venus (praecordia dura
mollis adire soles, nolentibus ire per artus
et mentes intrare senum venasque levare
ignibus et gelidas calidis reparare favillas,
ut veteranus amet senior ceu nuper adultus) :
non ego lascivos opto mihi crescere sensus,
sed, precor, aspergant nostrum tua carmina pectus,
ut valeam cantare tuos per vota triumphos
et mixtis saltare choris, cantare choreas.
Publica magnifice per moenia vota geruntur :
quas dedit una domus, domus excipit una sorores,
quorum umbone tegor vel quorum munere vivo :
post varios casus, post tot discrimina vitae
porrexere piam placido pro tegmine dextram
et, quod majus erat, laesi tribuere salutem
fortunamque mihi reducem pietate novarunt.
Quisquis adest sapiens scholasticus atque peritus
accurrit laudare volens, cantare paratus :
quantum ego festinem laudes et carmina ferre
pro meritis animisque virum ? Puer alme Cupido,
ignea progenies et rerum perpes origo,
huc ades armatus fluidis post terga pharetris,
indue pinnatis, precor, oscula blanda sagittis,
morsibus alternis ut lambens lingua palatum
tergat et udentur suspensis dentibus ora.
Sponsa maritales cognoscat utraque vapores
et sponso sic jungat amor quasi corpore in uno
bracchia virgineis annectens stricta lacertis.
Has matronali societ de more catervae
blanditus sub fraude dolor sub vulnere casto
servatumque diu rapiat hac nocte pudorem
et poenae sit merces amor, pia pignora, nati. "
Vix ea fatus eram, subito venit aliger, ignis
ore micans ac fronte minax et crine coruscans,
impubes lascivus, erat cui castra voluptas.
Ibat in obsequium Risus, amplexibus haerens
justa Libido coit, venit et moderata Voluptas,
candida legitimas accendens Gratia taedas
occurrit, venit alma Fides, petulantia simplex,
casta Pudicitia procedit mente quieta,
sobrietas per cuncta vigil devota cucurrit
et quicquid justos solite comitatur amores.
Liber pampineis ornatus fronte corymbis
intrat et uviferos vibrat super agmina thyrsos ;
Pan calamis perflare melos Bacchaeque rotari
Sileno saltante placent populosque movere

in fescenninos fremitus et gaudia mentis.
Affuit interea Cypris ; subvecta columbis
apparet de parte poli qua flammeus axis
volvitur australis collustrans cardinis oras :
florea purpureas retinebant frena columbas
et rosa blandifluas rutilans nectebat habenas,
lilia sunt inserta rosis juga pulchra volucrum ;
verbere purpureo Cypris jubet ire jugales,
remigat ammotis pinnarum plausibus ales.
Moenia respexit Carthaginis alma Cythere,
" Illo ", dixit, " aves, convertite, mando, volatus :
Victoris soboles felici sorte jugantur.
Illic pura fides, illic prudentia simplex,
conjugis in gremio pietas, sine fraude voluntas ;
non ibi livor edax, non est elata potestas,
privato sub more gerens sua jura modeste
quae mercede sua multos conjunxit egentes :
haec inopes dotare solet vel pascere egenos,
legibus et nostris nudas vestire puellas. "
Dixerat haec Cytherea parens. Jam tecta subibant
Idaliae volucres : occurrunt Gaudia cuncta
obsequium latura deae ; tamen ore modesto
anxia sola procul thalamo florente relicto
Virginitas pudibunda fugit gratumque pavescens
fletibus ora rigat ; quae non reditura recedit.
At Venus attingens urbem petit antra mariti
Neptunique domos intravit Maximianas :
illic turba fremit matrum juvenumque pudica
et matronali sponsas cinxere corona,
pompa catervarum felix votiva canebat :
"Progenies crementa domus Victoris honesta
suscipit et nuribus natos junxere parentes ;
Victorianus enim fratres et Rufinianus
lege maritali veniunt sub jura Dionae. "
Tunc Venus ad sponsas intrans hac voce profatur :
" Crescite fecundis gaudentes lusibus ambae,
nocte tamen properante viris certate modeste,
sed hoc certamen modico luctamine constet :
acrior est puer ille meus, dum temnitur, et plus
urit amoriferis certantia membra sagittis. "
Dixerat et puerum genitrix implere pharetras
imperat. Ille libens imbutas melle ssigittas
misit et ambarum sensus transfixit harundo,
corda ferit juvenum veniens et pectora fratrum
quorum vota sonant. Longa est lux ipsa diei,
et cupiunt transire diem ; succedere noctem
exoptant paribus votis spatiumque morarum
lucis adoptatae transire in tempora noctis.
Pergitur ad thalamos, convivia laeta celebrant,
agmina saltantum miscentur lusibus aptis.
Pignora pulchra micent et talia vota celebrent,
floribus et vestris crescat generata propago.

EPITHALAMIVM IOANNIS ET VITVLAE

R7 Carminis Idalii cuperem nunc ebrius esse
nobilium thalamis Fabiani sanguinis index.
Quod mihi si felix hodie fortuna dedisset,

non inhonorus eram, sed laude redemptus abirem
vere reatus agens, si non tamen ipse renatus
emerito ferrem generosas auspice laudes,
et Vitulae canerem taedas per vota Joannis.
Laurea serta comis religans et tempora myrto
prodere gestirem haec quae nunc per vota geruntur.
Cantarem quia Cypris adest, bona mater Amorum,
agmine mollifluo ducens sua pompa choreas,
impubes lascivus atrox violentus amoenus
lis pacis tacitusque loquax fur garrulus audax,
nudus et armatus, ferus et pius, improbus insons,
et quod amoriferum secum huc duxisse volucrem.
Vulgarem quia tela gerit, quibus auctor Achillis
arserit Aeacides nymphae radiatus amore ;
spicula dixissem, quibus arsit Apollo disertus,
cum peteret Daphnen, Liber quibus arserat Indus,
candida Dictaeae cum cerneret ora puellae,
vel quibus, ipse furor, Mars est accensus amore,
Vesticolae niveos peteret cum virginis artus,
ut daret aeternum Romana in saecla Quirinum
et post fata deos faceret super astra senatus.
Sed quia captivo fas non est dicere carmen
nec reticere licet festivo in tempore vati,
ista canant pueri, quia carmine vera loquentur ;
plausibus insultent et tympana rauca puellae
percutiant palmis, digitis sub harundine ventos
dispensent hinc inde melos perflante labello
et quatiant dulces Museo pectine chordas,
et vocis textura sonet nervique loquaces.
Bybliades Satyris jungant Nymphisque hymenaeos
et Dryades passim coeant per prata Napaeis,
Naiadas Faunis jungant et Oreadas omnes,
et Bacchis copletur Amor per castra Dionae ;
saltet et imparibus calamis Pan corniger intrans,
ebrius interea nutet Silenus asello.
Oscula nectantur calamis imbuta rosatis,
et nervo cedente sonet nova murmura lingua,
morsibus alternis suspenso dente fruantur.
Gratia vernantes annectat pulchra dolores ;
casta Pudicitia stricto placitura marito
floribus ex variis texat per prata coronas
lilia mixta rosis socians violasque hyacinthis ;
purpuret et niteat gemmae pallente rubore
Sardoasque juget rosulis Sitifensibus herbas.
Sic puer Idalius permiscet raella venenis,
sic rosa miscetur spinis, medicina cerastis
perficitur stimulisque favos apis alma tuetur :
sic pia Virginitas non tollitur ante pudoris
unguibus infensis quam vulnerat ora mariti,
et prior ante sui vindex est ipsa cruoris,
ut discat sacras fecundo vulnere flammas.
Sic fiunt dulces modo pignora blanda parentes,
et genus humanum sic stat sub lege perenni.
Tot bona proveniant sponsis quot dextra parentum
jungit amoriferas per festa jugalia palmas.
Cana Fides Pietasque jugent et casta Voluptas
bracchia constringat celeres visura nepotes.
Pronuba Juno venit fecunda sorte maritans

lanigera comitante dea per vota Minerva,
concordesque simul celebrent pia sacra Dionae.
Ista canant juvenes, hoc cantent carmen adultae
et simplex aetas, pueri teneraeque puellae ;
cantilet hoc veteranus amor, reverenda senectus
cantet : amator erit qui non cantarit amores,
nescit enim senibus veniam donare Cupido.
Ast ego, qui nequeo captus mea plectra movere
carmine, sollicito dederant quia carmina clades,
et modo sic positus, Cythereae cantibus absens,
sollicitus, tabidus, temerarius, anxius, audax :
ut vacat expositis post proelia miles ab armis,
saucius atque gemens quo languida vulnera curet,
classica si subitis feriant clangoribus aures,
it dolor, ira redit, ceu jam sit plaga cicatrix,
redditur et saniem sistit furor arma reposcens
(fit medicina furor, furor et vox tessera Martis
et dare jam membris discit tuba rauca salutem) ;
aut velut acer equus circi juga ferre dicatus,
orbita cornipedo sequitur quem ducta volatu,
si, fretus propria voluntate, favoris alumnus
plus eat in frenos et concitus axe sonoro
pulveris in nubem radiatis orbibus actas
accipiat post crura rotas et corruat ictus,
mox studium dolor omnis habet plangente colore,
adversa plaudente manu, stabulisque refertur :
hinnitus si forte sonent strepitusque rotarum
et favor excussus caveis circensibus ingens,
elevat elisum : directis auribus audax
erecta cervice caput tremibundus et artus
pensat nec stabulum fessis hinnitibus implet
(jam qua stat pluitur tellus sudore furoris),
vulnera despiciens absentibus ora lupatis
ingerit et vacuos dat post praesepia cursus ;
aut avis insidiis curvato vimine clausa,
quae cantu mulcere solet sub voce canora
arboreum per cuncta nemus durosque labores
agricolum, silet intus habens captiva dolorem
libertatis amans auras nemorumque cacumen
et tacet omne melos retmens sub voce silenti :
altera si resonet modulatis cantibus ales,
ingenuos dat capta sonos quasi libera, vernans
ut credatur avis ramo cecinisse virenti,
illa tamen querulas miscet male garrula voces ;
sic ego captivus tot festis plausibus actus
carmina pauca feram delectis ipse duobus
ex genere amborum, qui me modulante canentur :
pontifices sacri Statulenius Optavianus
moribus innocuis, sancta pietate modesti,
religione pii, castis altaribus apti,
quorum cana fides per sacra palatia pollens
floruit (unus erat Latialis mysticus aulae,
alter apud Danaos sacrata mente dicatus) ;
quorum sanguis adest, quos omina fausta juvabunt :
ex hac progenie junctis et gente togati
conjugio tali speremus numina nasci !
Nam mihi quod teneor non est dolor alter acerbus
quam quod apud tales oblivio longa moratur

nominis inclusi. Sed si me claustra fatigant
temporis immodici, nec vos impune tacetis :
poena est non levior vobis quatiente pudore,
quod licet exiguum tamen inter jura poetam
temnitis immemores facunda mente periti.
Quid prodest servasse hominem per tanta pericla
et clausum liquisse diu sub clade salutis ?
Non male peccavi, nec rex iratus inique est,
sed mala mens hominis, quae detulit ore maligno,
et male suggessit tunc et mea facta gravavit.
Poscere quem veniam decuit, male suscitat iras
et dominum regemque pium saevire coegit.
Nam Deus omnipotens compunget corda regentis,
quando jubet pietate sua veniamque relaxat.
At cum liber ero domino ignoscente reductus,
dum tacet os vestrum nec nos sermone juvatis,
nomina vestra, reor, praeconia nulla manebunt.
Sed ne maesta canens concludat carmen amoris,
post haec vota parens quid sit factura Dione,
murmuret os tacitum, Carales cum coeperit iri :
Aeolias petet illa domos aditura tyrannum,
ut frenet ventos et caerula marmora tendat,
mollior aura means tantum bona flamina mittat,
ut ratis incolumis Sardorum litora tangat.
Nec negat haec Eolus Veneri sua jura roganti.
Cypris in ornatu veniens freta glauca vagatur,
cum pelagi Nymphis ibunt Tritones alumni
Nereidum spumante choro Phorcique clientes
gurgitis aequorei pisces immania cete
et quaecunque latens surget de fluctibus imis
belua terribilis summas gestire per undas ;
inter quas delphine sedens Galatea minaci
Neptunum perfundet aquis : rorante fluento
ille caput barbamque ciet ridente Dione.
At volucer Veneris volitans super aequora pinnis
jam spargens sub fraude rosas tamen igne sagittas
mandat ad aequoreos comites et frigida ponti
aequora flammat atrox, elementa ut vota celebrent.
Haec dixisse sat est, sed qui modo jure tacemus,
omnia reddemus quandoque nepotibus almis.

DE RAPTV HELENAE

R8 Trojani praedonis iter raptumque Lacaenae
et pastorale scelerati pectoris ausum
aggrediar meliore via. Nam prodimus hostem
hospitis et thalami populantem jura mariti,
foedera conjugii, consortia blanda pudoris,
materiem generis, sobolis spem, pignora prolis :
nam totum de matre venit, de matre creatur
quod membratur homo ; pater est fons auctor origo,
sed nihil est sine matre pater : quota portio patris
omnis constat homo ? Mater fit tota propago.
Ergo nefas Paridis, quod raptor gessit adulter,
ut monitus narrare queam, te grandis Homere,
mollia blandifluo delimas verba palato ;
quisquis in Aonio descendit fonte poeta,
te numen vult esse suum ; nec dico Camenae
te praesente " veni" : sat erit mihi sensus Homeri,

qui post fata viget, qui duxit ad arma Pelasgos
Pergama Dardanidum vindex in bella lacessens ;
et qui Trojanos invasit nocte poeta,
armatos dum clausit equo, qui moenia Trojae
perculit et Priamum Pyrrho feriente necavit :
numina vestra vocans, quicquid contempsit uterque
scribere Musagenes, hoc vilis colligo vates.
Reliquias praedae vulpes sperare leonum
laudis habent, meruisse cibos quos pasta recusant
viscera, quos rabies jam non jejuna remisit
exultant praedamque putant nuda ossa ferentes.
Attica vox te, sancte, fovet, te lingua Latina
commendat : vulgate, precor, quae causa nocentem
fecit Alexandrum raptu spoliaret Amyclas.
Caelicolum praetor jam sederat arbiter Idae :
jam gremium caespes, jam surgens herbida tellus
stabat et aetherium fuerant herbosa tribunal.
Solverat Iliacus caeli vadimonia pastor
et litem facit ipse suam : laudata recedit
contempta Junone Venus. Tunc virgo decore
victa dolet, nam tristis abit : heu nescia mens est,
quae mala circumstent ausum dare jura Minervae.
Judicis Idaei pretio sententia fertur
damnaturque Paris ; nec solus pastor habetur
ex hac lite reus : damnantur morte parentes,
damnantur fratres, et quisquis in urbe propinquus
aut cognatus erat, cunctos mors explicat una.
Atque utinam infelix urbs tantum morte periret !
Damnantur gentes, damnatur Graecia sollers
heu magnis viduanda viris ; orbatur Eous
Memnone belligero, damnatur Thessalus heros
et Telamone satus, pereunt duo fulmina belli.
Pro matris thalamo poenas dependit Achilles
(unde haec causa fuit), forsan Telamonius Ajax
sternitur invictus, quod mater reddita non est
Hesione Priamo ; sic est data causa rapinae,
cur gentes cecidere simul, cum sexus uterque
concidit, infanti nullus post bella pepercit.
Sic dolor exurgit divum, sic ira polorum
saevit et errantes talis vindicta coercet ?
Compellunt audere virum fata, impia fata,
quae flecti quandoque negant, quibus obvia nunquam
res quaecumque venit, quis semita nulla tenetur
obvia dum veniunt, quibus omnia clausa patescunt.
Jam grex horretur, fontes casa pascua silvae
flumina rura pigent nec fistula dulcis amatur ;
non placet Oenone, sed jam prope turpis habetur,
ex quo pulchra Venus talem promisit in Ida,
qualis nuda fuit : talem jam pastor anhelat.
Sordent arva viro post jurgia tanta dearum,
Pergama sola placent et moenia quaerere Trojae
mens et fata jubent. Monitus Paris omnia norat
blandita nutrice puer, quo sanguine cretus,
qui genus, unde domus ; rapiensque crepundia pastor
Trojanum carpebat iter. Vix viderat arcem
lassus, et intactae procumbunt culmina turris,
ingemit et tellus, muri pars certa repente
concidit et Scaeae jacuerunt limina portae ;

tunc Simois siccavit aquas, crystallina Xanthi
fluminis unda rubet, sudat pastore propinquo
Palladium vel sponte cadunt simulacra Minervae.
Forte dies sollemnis erat, quo Pergama rector
infelix Priamus post Herculis arma novarat :
annua persolvens ingratis munera divis
Laomedontiades capitolia celsa petebat
reddere vota Jovi, laturus sacra Minervae.
Ad dextram genitoris erat fortissimus Hector,
Troilus ad laevam pavido comitante Polite ;
cetera natorum turba stipata subibat.
Reginam interea natarum turba coronat
et nuribus comitata venit pia vota ministrans :
rex Helenum sequitur, Cassandrae mater adhaeret.
Dum pergunt et templa petunt, prorumpit in agmen
pastor et attonitos elata voce salutat :
" Sis felix, princeps, omnes salvete sodales
aut fratres, ut vera feram : tu fortior Hector,
culmen et urbis apex, et viribus indolis alme
Troile : frater ego, fratrem cognoscite vestrum.
Germanus sum vester ego Priamique propago,
Hecuba mi genitrix, abdicor crimine nullo :
parvus Alexander pastor nutritur in Ida.
Nec pastor sit vile, Phryges : ego jurgia divum
compressi, nam lite caret me judice caelum.
Si credis, germana manus (nec cetera regis
conscia corda negant nec mater pignus abhorret),
noscite depositi vel certa crepundia, fratres. "
Dixerat et testes generis projecit in arce.
Verba fides pietas quatiunt mox corda parentum,
ammissumque nefas generosa mente fatetur
fusus in ora rubor. Paridis mox colla lacertis
alligat et natum fletu gaudentis inundat
convictusque pater veniam de prole negabat.
Obstupuere omnes. Mater gavisa recurrit
(dat celeres pietas gressus quos denegat aetas),
mox juvenem complexa tenet : per colla per ora
oscula diffundunt et lambere membra parentes
insistunt juvems certatim, sed pius ardor
affectus dispensat, agens alternat utrique
et vicibus cara Paridis cervice fruuntur.
Nuntius interea totam compleverat urbem :
fama volat per templa deum, quod pastor ab Ida
se velit ostendi regni de stirpe creatum.
Tunc Helenus vates templum dimisit et aram
et procul exclamat : " Pater impie, pessima mater,
quid pietas crudelis agit, quid perditis urbem ?
Haec est illa tuo fax, mater, prodita somno,
quae simul incendet Trojam regnumque parentum
in sortem dabit illa nurus. Conjurat in arma
Graecia tota dolens raptum punire Lacaenae,
litora nostra petent Danai cum mille carinis,
Dorica castra fremunt, jam Pergama vexat Achilles,
jam pugnant Danai, jam cernimus Hectora tractum,
Troile, jam per bella furis, jam sterneris audax
ante annos, animose puer, virtute protervus.
Sed quid fata veto, quid fixos arceo casus,
cum nihil adversis prosit prudentia signis ?

Me fortuna potens expectat Pyrrhus et ingens. "
Dum loquitur, Cassandra venit furibunda sacerdos
et matrem complexa canit : " Quid, mater iniqua,
quid, pater infelix, quid funera nostra paratis ?
Immemor heu pietas : uni pia mater haberis
pastoremque foves, sed multis impia constas
regibus, Hectoreum supplex emptura cadaver
per montes per saxa datum ; nec venditur Hector
integer et lacerum retines pro pignore corpus
funeris Hectorei pretio majore redemptum.
Me stuprum per templa manet, me pessimus Ajax
invadet pereunte domo. Jam Troja crematur,
sed flammis, rex, ipse cares ; jamque Hecuba latrat,
Astyanax Danais muro jactatur ab alto.
Sic praestat Bellona nurum, gener ipse Tonantis
Idaeus sic pastor erit capietque triumphum,
sed post ipse cadet. Veniet mox Pyrrhus ad arma,
qui scindat muros, qui damnet Pergama flammis,
qui Priamum gladio fervens obtruncet ad aras.
Sed quid vana cano ? Jam consocer esse Tonantis
vult genitor patriamque premit natosque nefandus
odit et Andromachen quaerit viduare marito.
Troile, quid cessas ? Quid parcis, fortior Hector ?
Vos repetunt mortes, in vos mala fata feruntur,
vos petit Aeacides, saevum vos fulmen Achilles
amputat, insontes poenam raptoris habetis.
Provida non credor. Vos saltem surgite, cives,
rumpite complexus quos dant per colla parentes
infausto juveni, muris depellite fratrem !
Hic hostis quem fata canunt, qui mortibus urbem
congeret et Priamum faciet non esse sepultum.
Pectore Cisseo rapiatur pignus acerbum
macteturque nefas et Pergama nostra pientur,
placetur Juno, placetur virgo Minerva,
sacrilegi de morte Jovem placate Tonantem,
cujus postponens Vulcani laudat amorem.
Urbibus in multis mos est donare Salutem
mortibus insontum, sed vos mactate nocentem,
ut liceat servare pios. Augere dolores
ut resecet medicina solet membrisque salutem
membrorum de parte dabit ; nam corporis aegri
fit jactura salus et vires passio praestat
quas auferre solet. Hoc vos assumite fratres,
hoc cives audite mei, laudate parentes :
dicite pastorem gladio pietatis obire,
fraterno mucrone cadat. Si forte profanus
hunc feriet quicunque reum, sit in urbe sacerdos :
cedo ; loco si forte meo pius esse recusat,
pontifices Helenus Laocon, sacrata potestas,
cedent oranti vel mysticus extat uterque. "
Dum canit infelix gemitus Cassandra futuros,
visus adest cunctis Phrygibus Thymbraeus Apollo,
qui mercede carens conclusit Pergama muro
et genus ingratum poenas persolvat avari
exoptat : stupuere Phryges, tacet ipse sacerdos.
Effatur : " Quid virgo canit ? Cur invidus alter
exclamat ? Helenus deterret Pergama verbis ?
Pellere pastorem patriis de sedibus unquam

fata vetant, quae magna parant. Stant jussa deorum :
magnanimum Aeacidem solus prosternet Achillem.
Trojanos regnare placet, qua solis habenae
ostendunt tolluntque diem, qua vertitur axis
frigidus et zona flammatur sole corusco.
Trojanis dabitur totus possessio mundus,
tempore nec parvo Troum regnabit origo.
Fata manent, conscripta semel sunt verba Tonantis,
" imperium sine fine " dabit. Cohibete furorem.
Mortali divum periet quo judice judex ?
Nec hoc fata sinunt. Pudor est voluisse nocere
et non posse tamen. Pigeat, jam nemo minetur
quem Clotho, quem Lachesis, quem vindicat Atropos ingens.
Scindite pellitas niveo de pectore vestes,
murice Serrano ruulans hunc purpura velet.
Nec pudeat, quod pavit oves : ego pastor Apollo
ipse fui domibusque canens pecus omne coegi,
cum procul a villa fumantia tecta viderem ;
Alcestam sub nocte pavens deus ubera pressi,
Admetus intrantes haedos numerabat et agnos. "
Dixerat, et Phoebum Priamus summissus adorat
et grates securus agit, tacet optimus Hector.
Jam regno non impar erat, sed sceptra tiaram
imperium trabeas jam post caeleste tribunal
totum vile putat, solam cupit addere famam
majorum titulis, vivaces quaerere laudes,
ut celet quod pastor erat. Vix viderat aulam
regis, et Iliacas quaerit per litora puppes ;
Aegaeum sulcare fretum jam mente parabat.
Sic pater alloquitur juvenem sermone verendo :
"Nate, redux pietatis amor, bonus arbiter Idae,
dic, ubi vis armare rates, ubi carbasa tendis ?
Nusquam bella paro, regnum sub pace guberno.
Sed si torpor iners pudor est et turpe vacare
credis, Alexander, certe legatus adesto
et Telamona ducem conventum exposce sororem
Hesionem mox, nate, meam : captiva tenetur
me regnante soror. Dum Dorica regna peragras,
dat Venus uxorem, faciet te Juno maritum. "
Tunc juvenis gavisus ait : " Paremus ovantes,
optime Trojugenum, nihil est quod jussa recusem. "
Laetatur senior tali moderamine nati ;
effatur : " Tua vota, Paris, di justa secundent ;
hoc tantum supplex genitor rex, nate, precatur :
Iliacos proceres tres tecum pergere saltem
imperio concede meo : veneranda senectus
praecipitem frenat monitis per cuncta juventam.
Egregios comites praestem, tria lumina gentis
Hectore praelato, cui tota potentia cedit :
Antenor Polydamas erunt juvenisque Dionae
Aeneas cognatus adest. " Sic fatus et omnes
ut veniant rex ipse jubet properante ministro.
Cum ducibus redit ipse volans ad tecta satelles
regia ; cognoscunt proceres quo vela parantur.
Nec mora, conscendunt puppes et litora linquunt.
Dardana jam Tenedon classis transibat, Abydon
et Seston dimisit aquis curvasque Maleas ;
jam Salamina vident Telamonia regna petentes.

Ut portum tetigere rates, mox ancora mordet
litus et inventas ferrum pertundit harenas ;
puppibus annexis terram Trojana juventus
et proceres petiere simul, sed regis ad aulam
linquentes mox litus eunt. Quos suscipit heros
hospitio Telamon. Ramos frondentis olivae
portantes ad tecta ducis sub imagine pacis
non pacem, sed bella gerunt ; nam dicta tenebant,
quae possent armare virum, nisi jura vetarent
hospitii, quae nemo parat violare modestus.
Rege solutato postquam legatio Trojae
sedit, et Antenor placida sic voce profatur :
"Trojugenas proceres et regis pignus ad aulam,
rex Telamon, venisse tuam quae causa coegit,
insinuare decet ; si jusseris ipse, loquentur
consortes nunc ore meo vel regia proles.
Dardanides Priamus, gentis reparator et urbis,
quam vestras populasse manus meminisse fatemur,
jussit ab Iliaco delectos pergere regno
ad tua regna, potens, germanam regis ut, heros,
bellorum quam jure tenes, in pace refundas :
posceris Hesionem. Jacet ingens Troja favillis
excidii compressa sui, nec Pergama ductor
surrexisse putat, nisi jam, rex magne, sororem
reddideris regi, quae nunc captiva tenetur.
Turpe ducis servire genus crimenque putatur,
si non bella dabunt regi quod bella tulerunt.
Si pax hoc optata negat, pro rege rogaris :
te repetisse puta Priamo retinente sororem ;
non dolor armaret, si non daret ille rogatus ?
Quod peteris, Telamon, scelus est et fama pudoris ;
nascitur invidia, Priamo regnante sororem
Grajugenis servire suam, livor malus inde
creditur : " Iliacas potuit reparare ruinas ",
murmur erit Phrygibus, " consortem sanguinis unam
non valuit" dicent " rector de rege mereri". "
Dixerat. At Telamon mentes armabat in iras ;
nam pietas affectus amor concordia proles
accendunt motus in pectore fellis amari.
Conubium regni, thalami consortia casti
scindere poscebant, et, quod mens nulla tulisset,
Ajacis haec mater erat. Sic incipit ore
turbidus Aeacides justa succensus in ira :
" Si pudor Iliacis aut mentibus esset honestas,
excidium Trojae si pectora victa dolerent,
Herculeos comites Priami gens, praeda Pelasgum,
non magis auderent in bella lacessere Graios
semideum post bella ducum, quibus Ilios ingens
victa jacet. Placuitne Phrygis perjuria gentis
solvere vos iterum ? Sic dudum parva luistis
supplicia ? Priamo, Troes, mea dicta referte :
victori quis victus ait : " Te bella gerente
me maneat virtutis honos, me praeda sequatur,
praemia me laudis, me praemia cuncta triumphi
expectent, sterili victor sed laude potitus
et jejunus eat" ? Quis regi quisve marito
vel misero sic ausus ait cum voce proterva :
" Conubium rescinde tuum, rumpatur honesto

foedere juncta domus, thalami damnentur amantum,
festivas extingue faces " ? Quis vicit, ut istud
audiat Aeacides, patriam qui perculit hosti ?
Quando tamen victor victi sub lege tenetur ?
Si Priami recidiva domus manet illa tyranni
post ignes reparata meos, si pendit amorem
germanae rex ipse suae, pro dote sorori
vel regni pars justa detur, ne vindicet Ajax
quod matri donasset avus, si Troja maneret.
Temporibus soceri senuit si Graia juventus,
quam nostis per bella, Phryges, successit in armis
bellipotens ducibus cunctis optata propago.
Est mihi bellipotens non vilis pignoris Ajax :
eminet et quaerit de qua jam gente triumphet ;
Thessalus Emathia fratris nutritus Achilles
emicat et torvos exercet in arma biformes
Patroclo populante simul Centaurica lustra ;
Tydides Sthenelusque fremunt Ajaxque secundus ;
Nestoris Antilochus Palamedes Teucer Ulixes
exultant quod Troja redit, quod Pergama surgunt".
Tunc Polydamas ait summissa voce profatus :
"Belliger armipotens, animarum judicis heres,
rex cui de nostris est gloria summa ruinis,
temperet invidia, frangat dolor, ira quiescat.
Captivam repetit, reginam frater honorat,
nos et adoramus. Non sic, si Troja maneret,
nuberet Hesione : regnum captiva meretur,
fit felix de sorte mala, fit praeda potestas,
imperium de clade tenet, diadema tiaram
qui tulit ipse dedit. Quae sit gens Dardana, rector,
exhinc nosce precor : nescit servire subacta,
quam melius regnare decet ; haec imperat Argis,
per quos victa perit ; dominam sibi Graecia victrix,
non famulam quaesivit ovans. Miranda per orbem
mens generosa ducis, quae non vult regna gravare,
cum ruerint virtute tua ! Relevare jacentes
et reges regnare jubes regesque creare,
dum possent servire tibi. Sors cassa duelli
te moderante vacat nec possunt bella nocere.
Te vincente, potens, quis nolit victus in armis
sorte tua post bella capi ? Qui vicerit hostis,
serviet, et victi melius te praesule regnant. "
Haec legatus ait. Regis jam corda tepescunt,
quae fuerant accensa nimis. Sic magna leonis
ira fremit, cum lata procul venabula cernens
venantis crispare manu jam verbera caudae
craribus incutiens spargit per colla per armos
erecta cervice jubas, jam tenditur altus
dentibus illisis et pectus grande remugit
(flumina tunc resonant, montes et lustra resultant) ;
ast ubi venator rejecta cuspide sollers
sponte cadit pronusque jacet, perit ira leonis,
turpe putans, non dente suo si praeda jacebit ;
temnit praedo cibos, quos non facit ipse cadaver,
ignoscens feritate pia, veniale precatus
venator si cesset iners : sic rector Achivus
frangitur et Phrygibus convivia laeta parari
per septem jubet ipse dies. Cythereus et Ajax

colloquium commune tenent, duo fulmina belli ;
regis Alexandrum juvenem regina Pelasgum
Hesione complexa fovet, germana parentis ;
vultibus in Paridis Priami laudatur imago.
Octavo veniente die jam sidera Phoebus
elatis condebat equis, jam cuncta rubebant
oceano nudante rotas stridentibus undis ;
tunc Anchisiades sublimi voce profatur :
" Rex invicte armis, felix in pace senesce,
quamvis nemo ducum vos unquam in bella lacessit,
ex quo Troja perit, nec vester creverat Ajax.
At modo, rex, ter cuncta domans ter cuncta revellens,
murus erit sociis, aries metuendus in hostes
Ajax, magne, tuus ! Priamo tua dicta loquemur. "
Sic fatus. Dixere " vale " regemque salutant.
Tunc iter ad portum vertunt et litora tangunt.
Conscendere ratem, subducitur ancora mordax,
vela levant nautae, proras a litore torquent ;
puppibus incumbit ventus, mox carbasa tendit,
dum fluctus scindunt et prospera flamina crescunt.
Africus interea veniens comitante procella
turbidus occurrit, mox sparsit in aequore classem.
Gurgite curvato rapiuntur ad astra liburnae
et suspensus aquis per nubila nauta cucurrit
navigium vectante salo. Dum summa ceruchis
sidera tacta putant et nil superesse fatentur
montibus aequoreis, malo venit altior unda
naufragiumque diu ratibus suspensa minatur
desuper intentans pelago veniente ruinam.
Jam ventus subduxit aquas, extundit harenas
pressa carina solo ; murus stat celsior unda
circumfusa rati, vastarum turris aquarum
pendet et elati percellunt carbasa fluctus.
Obriguit per membra Paris, transire parabat
ad legatorum propria de nave carinas.
Ast ubi dispersos longo videt aequore Troas,
solvitur in gemitus lacrimosae vocis amaros
et sic orsus ait : " Felici sorte creati
pastores, quos terra capit, quos nulla procella
concutit. Haut ponti metuunt super aequora fluctus
et rabidum pelagus temnunt latrantibus undis,
sed celso de monte vident ut in arce sedentes
pascua rura nemus fontes et flumina prata,
per campos gestire pecus, pendere capellas
praerupta de rupe procul dumeta sequentes :
ut virides tondent lascivis dentibus herbas !
Ubera lactantes contundunt frontibus agni,
dum cauda crispante tremunt mollique palato
exultant potare cibos atque edere potus.
Mulgere balantum depressis ubera mammis
decedente die noctis venientibus umbris
quantus amor, cum lacte novo jam caseus albens
formatur manibusque premit lac pastor ad orbem !
Candida summittit ferventes bucula tauros
committitque duces armata fronte juvencos.
Nam gravis est regnare labor, metus excutit ingens
corda ducum, ne bella ruant, ne tela minentur
exitium crudele : necis timor omnis ubique est.

Nam gladios tellure pavent pelagoque procellas
formidant nec plena datur ducis hora quieti. "
Dum loquitur, venit unda gravis resonatque fragore
et puppim percussit aquis : sublata carina
tollitur et Cypro classi depulsa resedit.
Post signum venere rates recidente procella
et cyprurm tenuere simul. Legatio sola
defuit, una fretis et fluctibus acta negatur
puppis in Ionium rabidis collisa procellis ;
Aegaeo nam pulsa caret. Mox pastor harenis
Dardanus exiluit tremulis post aequora plantis
et se cum sociis tacta tellure refovit.
Cypro festa dies natalis forte Dionae
illa luce fuit. Veniunt ad sacra Cytherae
reddere vota deae quicquid capit insula Cypros,
quod nemus Idalium, quod continet alta Cythera,
quod Paphon exornat, tacitas quod lustrat Amyclas.
Candida praeterea Jovis alitis Helena proles
venerat, absentem retinet dum Creta maritum.
Nuntia fama ducis totam repleverat urbem,
advenisse Parin Trojano sanguine cretum.
Audit ut adventum juvenis Spartana decori,
mox jubet et famuli veniunt mandante Lacaena :
hospitio speratus eat, nam turpe videri,
regina praesente Paris ceu navita vilis
litus harenosum teneat. Tunc hospes ad aulam
pervolat Atridis socia comitante caterva.
Praeceptum dum carpit iter festinus ad urbem
respicit ad templum Veneris, cui turba precantum
vel conventus erat ; mox vertit iturus ad aras.
Interea nivei volitant per litora cycni
flumine contempto, placidas hinc inde columbas
molliter intendunt omnes per inane vagari ;
quas insanus agit rapidusque sequente volatu
miluus insontes cunctas clamore fatigat,
quas super accipiter volitans gravis imminet ales.
Tunc sollers augur cretus de gente Melampi,
quem fors ad Cyprum dederat per festa dierum,
et sic orsus ait prorumpens voce sagaci :
" Te oblativa petunt avium responsa volantum :
conubium spondent praefulgens ore decoro
Idaliae volucres, de gente Tonantis olores
promittunt genitam, sed miluus horrida fata ;
Ditis enim signatur avis, licet hora peracta
tertia quippe sinat Phoebo candente volucrem
vera per immensum praesagia ferre rapacem ;
Martius accipiter dotem fera bella minatur. "
Tunc Paris ad caelum tendens cum lumine palmas
numina magna vocat puerum matremque Dionem :
" Aurea siderei proles Venus alma Tonantis,
numina mille tenens, artes cui mille favendi
dat pater et natus supplet simul, omina firma,
quae cycnus genitoris agit, quae vestra columba
prodidit. Infaustos opus est cohibere volatus :
Martis et inferni volucres raptoris obuncas
augur averrunces sacris, quibus imperat auctor
Troius ille puer Ganymedes, conditor artis,
et Polles, cui pinna loquax dat nosse futura. "

Pauca precatus erat supplex et templa subibat
vestibus indutus Tyriis et murice regni
perfusa chlamys ipsa fuit, quam purpura fulgens
flammabat diffusa humeris ; hanc fibula mordax
jungit, et ornatus juveni plus ammovet aurum,
quo distincta micat radians per stamina vestis.
Cetera turba comes Phrygio succincta decore
fulgebat. Delubra petens intravit ad aras
pastor et in sese cunctorum lumina vertit :
aspicit hunc errans oculis ornata Lacaena,
effigiat per cuncta virum, quibus ille decorus
vestibus incedat vel qua lanugine malas
umbret et in roseo prorumpat flosculus ore.
Laudat amans mirata virum flammata Lacaena
ignibus Idaliis ; nam dudum flammiger ales
matre jubente puer telo candente medullas
Ledaei partus furtim jaculatus amorem
usserat. At pastor repetit post sacra Dionae
hospitium. Regina venit pallente rubore,
nam ilammis perfusa genas pallentibus ibat :
fusus uterque decor manifestum vulgat amorem.
Pastorem pudibunda petit cohibente pavore
hortaturque virum fervens, qua stirpe creatus
indicet, et fuerit qua jam vexante procella
ad Cyprum pulsus. Medio sermone Lacaena
jam tacet et quaerit juvenem quibus appetat ardens
dictorum verbis. Sed pastor, perfidus hospes,
ut sensit fragiles mulieris pectore sensus,
incipit Iliacus non quo sit sanguine cretus
nec quibus excussus ventis ad litora Cypri
venerit effari ; trepidus jam voce remissa
reginam laudabat amans, culpare maritum
coeperat absentem, quod jam pulcherrima conjux
a tepido deserta viro neglecta vacaret,
sacra Dionaeae matris vel templa petisset,
adjungens : " Si talis erit, quam forte merebor
uxorem, sic blanda genis, sic ore modesto,
sic oculis ornata suis, sic pulchra decore,
candida sic roseo perfundens membra rubore,
sic flavis ornata comis, sic longior artus
et procera regens in poplite membra venusto ;
tali semper ego dignatus conjuge felix
non desim : famuler supplex et jussus adorem,
conubio servus veniam sub lege mariti
nocte dieque pavens quidnam velit illa jubere
quae specie fulgente micat. Menelaus oberrat
numine contempto non dicam, conjuge pulchra,
quamvis numen adest veniens de stirpe Tonantis,
unde genus duco. " Mox haec est verba locutus,
Tyndaridis faciles quatiunt suspiria sensus
et sic orsa refert : " Quae sit tua, pulcher, origo,
te reticente magis dudum cognovimus omnes.
Est commune genus : pariter tua regna petamus,
sis mihi tu conjux et sim tibi dignior uxor.
Hoc nam fata jubent vel nos hoc Juppiter urget :
vivere me gemini jussit sub sorte mariti.
Conferet Atridi quisquis me duxit amator,
ut vivum linquam non jam moriente marito,

post thalamos primi cui debent fata secundum. "
Dixit et egressi puppes et litora poscunt.
Dum portus classemque petunt, respexit ad urbem
pastor et ingentem vidit consurgere nubem
pulveris extorti, movit quam turba sequentum.
Tunc Paris alloquitur comitantem praedo rapinam :
" Occidimus, regina, pares, nos Graia juventus
insequitur ; gladio vestigia nostra sequaci
captatum pervenit iter quicunque satelles
conjugis Atridis, subnixus et hospite turma,
mox armatorum rapiens ad bella cohortes :
et mecum fortasse cades, si tela sequentur. "
Tunc Spartana refert : " Juvenis, quid nostra retardas
pectora colloquiis ? Phrygibus tamen arma capessant,
rex dilecte, jube, gressus celerare ministros
imperio compelle tuo : properamus ad aequor,
et vacat e jussis concurrens turba ministris. "
Sic effata volens rapitur per colla tyranni
jam Priami cum clade nurus ; sic terga juvenci
Europam rapuere dei, cum Juppiter ipse
taurus Olympiaca produxit cornua fronte ;
fulmineus vector sobolem famulantibus undis
gaudet Agenoriam caelestia colla gravantem,
cum Cadmi cognatus aquas freta magna secaret.
Ergo ubi pervenit raptor turbatus ad aequor
et licet exhaustus cursu vel pondere lassus,
qui gratum portabat onus, tamen ipse Lacaenam
litore non posuit, media sed puppe locavit ;
nautae vela levant et remis castra moventur.
Adveniunt collecta manus jam classe remota
et quatiunt omnes palmis in litore frontes,
nunc galeas, nunc tela simul clipeosque tonantes
proiciunt ; tunc ipse volans per rura maritus
sudanti pervectus equo, quem nuntius horrens
fregerat ad Cyprum venientem sacra dicare,
ut conspexit amens sulcari puppibus undas
et thalamos gestare suos, collisus harenis
ingemit et flavos extorquet vertice crines.
Hyrcanae sic saepe solent per devia tigres
affectu stimulante rapi, cum pignora mater
perdit et elusa feritas pietate nocentis
raptoris sectatur iter, vestigia sollers
insequitur praedonis equi, sessoris anheli ;
ast ubi torva parens transacto flumine natos
secerni conspexit aquis, redit orba dolore
et gemit infrendens amissum nobile pignus :
Atrides sic maestus erat de conjuge rapta.
Interea Aeneas rediens legatio Trojam
venerat et Priamo Telamonis dicta reportat.
Sed Paridem genitor postquam non vidit amatum,
plangit et albentes immundat pulvere canos.
Antenor Priamo pelagi narrare labores
jam fletu manante genis et mille pericla
coeperat ; ignarus quid de pastore procella
fecerit aut juvenis classem si merserit unda
nescius ore refert ; hoc tantum nosse fatetur,
quod pelagi rabies subverso gurgite ponti
sparserit Iliacas in tempestate carinas.

His dictis gemit aula ducis sub luctibus atris :
moenia justitio foedant et plangitur urbe,
sexus uterque gemit, non pro virtutis honore
aut quod talis erat qui posset bella subire
aut ingesta pati vel summis viribus hostem
frangere et ensiferas acie jugulare cohortes
(quamvis Alexander si viribus Herculis esset
aemulus aut certe Meleagrum aut Thesea fortes
aequaret virtute potens, tamen Hectore magno
sospite nemo Parin lugeret corde dolenti),
sed regis quia natus erat, fit planctus in urbe.
Nam quicumque memor Heleni mox dicta tenebat,
laetatur gaudens et tantum voce dolebat.
Tunc pater absenti tumulum formabat inanem,
ut jacuisse putes praesenti morte cadaver.
Dum parat inferias genitor mactare sepulchro,
non ubi corpus erat, vel nil satiare cruore,
per freta conspiciunt notam de litore classem.
Prima ratis juvenis regali praedita signo
apparet, quam serta ligant ; ornata rosetis
candida pepla volant et carbasa sericus ornat,
et Veneris celsa spectatur ab arbore myrtus,
quam sponsus defixit ovans. Occurrit ad undas
Hecuba cum Priamo populi comitante caterva,
suscipiunt sponsam, dat cunctis oscula pastor
ad patrem Priamum gradiens matremque salutans ;
dulcia colla tenent et vultibus oscula figunt.
Non invitus adest, nec gaudet fortior Hector,
quem Troilus sequitur non invitus tamen aeger,
non membris sed mente gravis ; praesagia sensus
concutiunt animosque viri : Mors ore cruento
inter Trojanos discurrit saeva caterva,
heu quantos raptura viros, quae fata datura
aut quantas per bella nurus viduare parata !
Troile, sectatur vestigia vestra Polites.
Sic solet umbra sequax hominem larvalis imago
muta sequi nec membra movet, nisi moverit ille
quem sequitur ; si cesset homo, cessabit imago
vel quodcunque movens si sederit, illa sedebit
motibus et falsis veras imitata figuras,
nil faciens quasi cuncta facit : sic quoque Polites.
Duxerat uxorem pastor cum sorte sinistra ;
jam muros, jam tecta petunt, jam regis ad aulam
intratur sponsamque tegunt sua flammea pulchram,
jam thalamis ornata sedet ; saltatur in urbe,
tympana jam quatiunt, jam rustica fistula carmen
pastorale canit. Lituus nil dulce remugit,
fescennina silent et bucina bella minatur ;
nec molles tuba rauca sonos dedit, aere canoro
increpat arma duces clipeos et mille carinas ;
classica Tydidis committere bella putares.
Ite pares sponsi, jam somnia taetra probastis
matris et ornati misero flammastis amore
ostensam sub nocte facem, qua Troja cremetur,
qua Phryges incurrant obitum sine crimine mortis.
Sanguine Trojano dabitur dos, clade Pelasgum
ditetur Ledaea fugax per castra propago,
orbentur superi, caelum gemat et mare plangat

crimen adulterii talis vindicta sequatur.

DELIBERATIVA ACHILLIS, AN CORPVS HECTORIS VENDAT

PROOEMIVM

R9 Si decus est virtus et praemia cuncta meretur,
si meritum post prima manet, si fama superstes
eminet et gaudet titulis ornare sepulchra,
annue quod petimus. Fortis pro forte rogaris :
egregias mentes virtus delectat in hoste,
invidia mens summa caret, laudare decora
novit et ingentes attollere gestiet actus.
Dat virtus exempla bonis pravisque pudorem,
debilitas quos lassa premit. Tu, fortis Achilles,
quid prohibes tumulos, quamvis jactura sepulchri
temnitur et nihil est quodvis in morte periclum ?
Si sensus post fata perit, cur busta negantur ?
Si mens ulla manet, jam rectius ergo putatur
non requies, sed poena rogus : tormenta sepulchrum
ingerit et manes tolerant per membra dolorem.
Sed sensum cum luce simul post fata perire,
segnibus et pueris mentitur fama relatrix.
Sunt animae post membra piae, quas ignea virtus
tollit ad astra micans et solis in orbe recondit
lunares non passa globos ; ac desuper orbem
exspectant stellasque vagas et signa leonis
Augusto quid mense parent, quid cetera temptent
ornamenta poli. Rident sua membra videntes
funeris abjecti fragiles et corporis usus,
ut doleant animae jam libertate recepta
corporibus vixisse suis et claustra tulisse
carceris angusti. Tumulos aut ossibus urnas
dedignant animae, non curant vile sepulchrum
nec plangunt non esse simul, quas urna polorum
claudit et aetherium Phoebus suspendit ad axem.
Adventurus eris, pietas si sancta manebit
corpore belligero, si non crudelis in hoste
post vitam morientis eris, si immitis Achilles
nec post bella manes nec spectant funera poenas
arbitrio subjecta tuo, si parcitur umbris,
quaesitor quas torquet avus, si vera feruntur.

QVAESTIO AT INQVIES : SI POST VITAM ANIMAE CORPORA SVA DESPICIVNT, PRO HECTORE CVR ROGAMVS ?

Non Hector, sed Troja rogat miserique parentes,
Andromache viduata gemit vel ad ubera parvum
Astyanacta tenet, sic caelum questibus implet ;
virgo Polyxene lacrimis ornata decoris
et planctu laniata genas, contusa lacertos
ac longis dispersa comis onerata pudore
ingemit et tantum nutu sine voce precatur,
funeris Hectorei poscens exangue cadaver.
Quem retines iratus adhuc ; cognosce puellam.
Plangentis germanus erat, cui vita daretur,
ante aciem si visa foret, Trojaeque periclis
femina bella dedit, sed femina bella negaret.
Da veniam, juvenis. Magnum est punisse triumphos
Hectoris, hoc sat erit quod de victore triumphas ;
jam luctus converte tuos ad gaudia, victor,

gaudia qui Phrygibus sollers in funera vertis.
Infelix plus Troja gemit quam perdit Achilles
fortior occisi consurgens ultor amici.
Infremis Aeacides ? Qui vindicet Hectora, non est.
Anne Parin Fortuna jubet ? Qui crine madenti
inter lanigeras gaudet latuisse puellas
nec mater veneranda jubet, quod laudis habetur ;
hoc agit et pugnam thalamis exercet adulter,
pectore femineo Veneris nam bella lacessit,
ut Martis declinet opus vel fulmina campi
effugiat, magnoque jacet dotata Lacaena
sanguine Trojugenum, Graium dotata cruore.
Dardanidis quis murus erit post Hectora campo,
adversus Danaos quis Pergama fessa tuetur,
puppibus Argolicis Phrygios quis diriget ignes,
quis Telamone satum constans umbone tonantem
sustinet aut Teucri tolerat per bella sagittas ?
Quis hostis Diomedis erit, quae turma furentem
excipit ? In clipeum surgens cum torserit hastam
turbine belligero, quis non sine vulnere fractus
concidit et moriens tremibundos porrigit artus ?
Tydiden Aeneas rediens in bella lacesset,
a quo victus abit, qui impressit vulnera Marti ?
Nam niveam lusisse fuit plagare Cytheren.
Pergama Pelidi, fateor, post Hectora fractum
non bellum, sed praeda patent spectante triumpho.

QVAESTIO AT INQVIES : DOLOREM MEVM LENIAM, PERCVSSOREM PATROCLI CANIBVS ET VOLVCRIBVS SI DEDERO LANIANDVM.

Hectoreum si forte canes laniare cadaver
ipse paras crimenque putas, hoc Medus honestum
credit et ad Persas honor est, si membra volucres
eripiant. Et nulla detur licet ossibus urna,
multis membra tamen condentur rapta sepulchris :
corpus flamma cremans absumit, membra vorantes
hoc canis hoc volucres faciunt ; vix ossa relinquunt
et rogus ossa rapit. Forsan servabitur Hector,
ut madefacta cadant siccantibus ossa medullis
et longa sub tabe fluant ? Hoc cuncta sepulchra
exercent ; tamen intererit quod clausa tenebris
putrescant tumulis, at hic sub luce madescant
aspectusque tuos funestent ossa diurnis
visibus. Andromache tumulum sibi formet inanem
et causam lacrimis faciet quam denegat hostis :
te tamen, Iliacae populator gentis, Achillem
sacrilegi jam poena manet, qui viva peremptis
funestas elementa viris. Corrumpitur aer
mortibus, unde caret laesus vitalibus auris ;
non purus sub sole dies, non sidera noctis
impolluta micant, fuscantur cornua lunae,
sordibus et totum caeli nox inficit orbem.
Non Phoebus Danais morbos, non Troja Pelasgis
inferet aut natara repetens per castra sacerdos
Chryses Apollineus : hinc sunt, hinc funera maesta
fortibus et bellum geritur cum Morte cruenta.
Hector in hoste fuit saevus, cum vita maneret ;
plus post fata nocet. Certe medicabilis ille
te Chiron docuit pestes sanare jacentum,
cum chordas quateret plectro, cum bella manerent,
et citharam post lora daret, cum mentis onustae

post Centaurorum raptas de flumine praedas
ingentes animos puerili in corde levaret ;
non docuit quia maestus odor, quia putre cadaver
aera tellurem ventos animasque gravabit ?
Inde homines volucres pecudes et cuncta necantur,
corpora vivorum pariter mundique salutem
mors neglecta nocet : non sunt commercia juncta
mortibus et superis, divisit limite mundos
imposito natura parens ; non congruit aether
funeribus nec funus amat sub sole jacere,
inferni secreta dei sub nocte petuntur.
Non tibi per somnos aderit censoris imago,
Aeacus in medias veniens ad castra tenebras
voce manuque furens et te culpabit amare
asper et increpitans ? Et justa voce notabit :
"Tene, deum soboles, caeli pelagique nepotem,
atque Erebi gens clara mei, te, fortis Achilles,
ista decent ? Tumuli caesis et busta negentur ?
Nec dabis occisos juvenes Acheronta natare,
prostratis dum busta negas mortesque sepulchris
abdicas ? Me vita pia promovit ad urnam,
humani generis laudes et crimina quaeram ;
nec tamen hinc securus eris, quia noster ad urnam
advenies quandoque nepos : ignoscere manes
ignorant mecumque Minos vel Gnossius illic
judicium Rhadamanthus habet commune barathri.
Nominis invidiam vestri per flumina manes
exagitant, sua jura neges quod morte peremptis,
Patroclumque tenent, quem nec conscendere cymbam
permittunt, nisi primus aquas transcenderit Hector.
Et nullum pars nostra sinit transire per undas
ac sortem retinere suam, nisi rite sepultum. "

EPILOGVS

Desine, bellipotens, animos retinere feroces,
dux, iram depone, precor : non sentiet Hector,
quicquid in hoste furis, lacerum tenuisse cadaver ;
supplicium non Hector habet, sed poena Pelasgum
servatur per castra tuis, dum funera punis.
Aeacus invidiam, carus tormenta Patroclus
sustinet et vestri poenas luit ille doloris.
Vel medium Priamo, generose, refunde cadaver,
nam partem tractura tenet. Si reddere corpus
et laceros artus tempta pietate negabis,
exiet Andromache socero comitante per agros
Astyanacta trahens, qua tristior orbita monstrat,
et leget infelix dispersi membra mariti,
vepribus e mediis rupem complexa cruentam
oscula fixa dabit dicens de rupe maritum ;
in qua sanguis erit, rupem vocat Hectora conjux
et puerum miseranda docet, ne calcet harenas,
infecit quas forte cruor. Tardumque per horas
expectat socerum, sed non vacat : exprimit herbas,
quas rubuisse videt ; hoc nati vultibus addit,
ut patrera ferat ore puer ; suadente dolore
ipsa sibi demens extorquet, ut Hectora credat
Astyanacta suum. Priamo tamen Hectoris ossa,
si qua jacent dispersa rotis, ostendet et ambo

carnibus Hectoreis defigent oscula flentes.
Ore cruentato puerum simul ambo monebunt
oscula det membris ; "laceros ubicunque jacere ",
dicet avus puero, " pater est quos videris artus ".
Moribus his si nulla venit pietatis imago,
aspice quid faciant conjux pater Hecuba natus
et pudibunda soror : Priamus jacet oscula plantis
rex senior dans ipse tuis nec turpe putabat,
quod miserum fortuna jubet ; hinc virgo pudica
Astyanacta tenens parvum super Hectora ponit
et puerum deflere docet, sed parvulus optat
ire nec extincti cognoscit funera patris.
Heu lacerum nam corpus erat, quod mater et uxor
complexae per colla tenent et vulnera ferri
per laceros artus generoso in corpore quaerunt.
Sed quid dorsa viri palpant ? Injuria constat
magnanimi juvenis ; plagam, qua concidit Hector,
et vulnus si nosse placet, versate supinum
corpus et occisi tractentur pectora regis :
invenient ungues, quanto descendit hiatu
hasta potens quantumque dedit Vulcanius ensis.
Nam quod terga ferunt, hoc currus fecit Achillis,
dum trahit extincti juvenis per saxa cadaver
et domino jam damna parant de funere tracto.
Hectora mirantes plus te laudamus, Achilles,
a quo victus obit : finem da, magne, dolori
et post vindictam veniam concede perempto,
qui poenas in luce dedit. Jam respice mitis :
Astyanacta vides, Pyrrhi succedat imago
ante oculos dilecta tibi, Priamique senectus
mentibus asciscat venerandi vota parentis.
Nam genitor Peleus laetum post bella videre
te cupit ; et senior Lycomedes, conjugis auctor,
exoptat reduci gaudens offerre nepotem.
Planctibus Andromaches ceu praesens blanda putetur
Deidamia simul, quae sollers nocte dieque
mente oculis attenta volat ; nam fluctibus atris
carbasa prima videns amens occurrit in undis
perquirens, si Troja ruit, si concidit Hector,
sollicita quem mente timet ; te plectra tenentem
atque iterum blandas juvenili pollice chordas
tangentem laudare cupit et bracchia collo
nectere mellifluis adjungens oscula labris.
Hecuba maesta gemens et canos pulvere foedans -
omine non tali matrem praesentet ab undis
corde tuo pietas : licet haec mortalia fata
in se nulla timet, tamen haec te, fortis Achilles,
mortalem genuisse dolet. Haec, summe, retracta
et veniam largire pius. Si parva putantur,
fac pretium, victor, generosum vende cadaver.
Vendatur ceu vivus adhuc nec munere parvo,
sed veniat tantum quantum pensabitur Hector.
Hoc placet ut fortis habeatur judice bello
mors pretiosa viri : cunctos hortaris in hostem,
si non vilis erit veniens occasus in armis,
qui se despiciens cives dilexit et urbem.
Dardanides dependat opes, det magna talenta :
Astyanax egeat, Priamus mendicet et omnes,

infelix quos Troja capit. Haec poena manebit
Laomedontiadas, si carior ille sodalis
sollers Hectoreo condetur dignius auro,
dum tamen infernis requies detur et bona vivis
praestetur de morte salus ac pace fruantur
aeris innocui caelum mare Tartara tellus,
unde genus ducis ; morti licet illa sepulchrum
comparet, omen erit, si reddat Troja tributum,
Troja vel Danais vectigal funera praestent.

MEDEA

R10 Fert animus vulgare nefas et virginis atrae
captivos monstrare deos, elementa clientes,
naturam servire reae, servire puellae,
astra poli et Phoebi cursus et sidera caeli
arbitrio mulieris agi, pendere Tonantem,
quod jubeat Medea nefas, ubi mittere flammas
imperet aethereas. Penetrat vox illa per auras,
cum vitas mortesque facit, cum fata retorquet
ad cursus quoscunque velit. Licet hospite caeso
serviat et Scythicae currat per templa Dianae,
possidet astrigerum funesto pectore caelum
et superos impune premit prece nixa virago
invitos parere sibi. Quae carmina linguis
murmuret aut urens species quae nomina dicat,
haec vatem nescire decet ; quae nosse profanum est,
quod fuerit vulgasse nefas. Nos illa canemus,
quae solet in lepido Polyhymnia docta theatro
muta loqui, cum nauta venit, cum captus amatur
inter vincla jacens mox regnaturus Iason ;
vel quod grande boans longis sublata cothurnis
pallida Melpomene, tragicis cum surgit iambis,
quando cruentatam fecit de matre novercam
mixtus amore furor dotata paelice flammis,
squamea viperei subdentes colla dracones
cum rapuere rotis post funera tanta nocentem.
Te modo, Calliope, poscunt optantque sorores :
dulcior ut venias (nec te decet ire rogatam)
ad sua castra petunt. Lauro succincta poetae
Pegaseo de fonte veni, quo rore medullas
et sensus infunde meos. Cur hospes amatur,
qui mactandus erat, vel cur mactatur amatus ?
Dives apud Colchos Phrixei velleris aurum,
pellis erat, servata diu custode dracone.
Hanc propter pelagi temerator primus Iason
venerat, ut rutilas subduceret arbore lanas.
Ut Scytha conspexit Graiam de litore puppirn
ire per undosum proscissis fluctibus aequor,
expavit, nam monstra putat : quis crederet unquam
per freta, per rabidas hominem transire procellas ?
Barbarus ignaro regi jam nuntius ibat,
quae nova perferret pelagus ; sed callidus heros
solus Iason adhuc vento currente carina
prosilit in fluctus et litora visa natatu
nudatus ceu nauta petit. Sed Colchus alumnus,
nuntius ille redit secum comitante juventa,

ut nossent quid puppis erat, quid vela, quid arbor.
Membra viri mox nuda vident fugientis ad undas ;
quem sequitur directa manus capiuntque paventem
et manibus post terga ligant. Tunc Juno Cytherem,
ut vidit juvenem Scythicas artasse catenas
et pavidos fugisse simul cum puppe sodales,
alloquitur : " Lasciva Venus, jucunda modesta
blanda potens mitis, fecunda venustas amoris,
pulchra voluptatum genitrix et numen amantum,
te divum regina precor, matrona Tonantis :
est nimis acceptus juvenis mihi pulcher Iason,
qui gelidum quondam mecum tranaverat Istrum
et nunc infelix trahitur captivus ad aulam
Aeetis immitis forsan mactandus ad aras.
Eripe captivum, retinent quem mille catenae,
mitte pharetratum puerum, mea Cypris, Amorem,
igne tuo flammata cadat furibunda virago,
discat amare furor, tandem sit blanda sacerdos,
templa pharetratae contemnat virgo Dianae,
despiciat delubra deae. Licet immemor extet
religionis amor timeant nec fulmen amantes,
te solam putet esse deam, te numen adoret,
te metuat metuenda deis, te judicet unam,
quam mare quam tellus quam numina cuncta fatentur
imperio subjecta tuo per templa per aras,
esse voluptatum dominam. Quod corda parentis
flectis et exutum telo candente Tonantem
despiciat me saepe jubes nec castus Olympum
destituat, sit ut imber olor, bacchetur adulter
vel quodcunque meum placuit mutare maritum -
non queror. Aesonidem tantum peto filia regis
nunc amet et laudet ; mox hunc suspiret anhelet,
quem mactare parat ; solvat cervice catenas
torpescens armata manus, cui bracchia collum
circumdent mucroque cadat jejunus ad aras. "
Finierat matrona Jovis. Sic orsa Dione :
"Me Venerem me, Juno, decet me, blanda noverca,
imperio parere tuo. Quid plura loquemur ?
Oderunt mea castra moras. " Sic fata Cythere
quaerit amoriferum per tota rosaria natum :
ille deas ponti telo flammabat in undis
maternis summissus aquis. Hymenaeus ad illum
mittitur. Huic fluctus produnt fumantibus undis.
Ut pelagus caluisse videt, " Hic aliger ", inquit,
" hic latet Idalius. Sed non latet, aequora fervent :
agnosco stridere fretum, ceu Phoebus anhelos
oceano demergit equos, cum nocte propinqua
luna venit stellante polo pendentibus astris.
Huc ades, o lascive puer, te mater ubique
quaerit et e cunctis vestrum me misit alumnum,
ut venias parcente mora. " Sic fatus. At ille
fluctibus e mediis surgens rutilante capillo
excussit per inane caput, quatit impiger alas,
ut pinnas desiccet aquis : micat ignis ut astra
plausibus excussus pueri, per cuncta videres
scintillare diem, volitant super aequora flammae.
Sic, ubi puniceos rutilans Aurora capillos
pectinat ante diem, quae mox perfundat Eoum,

phoenix, sola genus, senio lassata vetusto,
cmnama cui folium nardum tus balsama amomum
informant post saecla pyram reditura, sepulchrum
conscendit factura rogos et verberat alas
ut flammas asciscat avis (sic nascitur ignis
ante alitem ambrosios jam consumpturus odores) :
sic puer Idalius spargebat plausibus ignes ;
piscis aves armenta pecus fera pastor anhelant
flammigero surgente deo. Volat inde per altum.
Jam volucer non udus erat : quocunque propinquat
aut ubicunque fuit, blando fervore vaporat,
quem sequitur vernalis odor ; via pulchra rosarum
tenditur et violas pallentes candida peplo
lilia distingunt ac florea semita crescit :
persulcans per inane polos micat orbita florum.
Cypris odoriferos sensit fraglare volatus :
" Natus adest", inquit ; " multis jam spargitur aer
floribus, ambrosio totum respirat odore. "
Dum loquitur lasciva Venus, venit ecce Cupido
fessulus et gremio matris libratur anhelans,
quo sessurus erat. Quem protinus illa volantem
occupat et crines componit mater Amori
ac puerum complexa fovet dans oscula nato.
Sic blandita jubet : " Pyrois, mens ignea mundi
atque vapor fecunde poli, successio rerum,
affectus natura genus fons auctor origo,
tu vitae fecunda salus, tu blanda voluptas,
tu princeps pietatis, Amor, te praeduce mundo
alternant elementa vices et non perit orbis,
cum pereant quaecumque creat, nec sentit ademptum
successu redeunte novo. Venit ecce noverca,
in manibus jam Juno meis supplexque precatur
quae fuerant optanda tibi : Medea sacerdos,
sacrilega quae voce solet compellere caelum,
invitos accire deos, urgere Tonantem,
dum precibus elementa quatit mare sidera terras,
naturam turbare simul, tua tela medullis
excipiat (hoc Juno petit) juvenemque Pelasgum
diligat optet amet cupiat suspiret anhelet.
Sollicitus tamen ista para cautusque memento :
Medeam fixurus eris. " Sic fata Dione.
Risit Amor matrisque sinu se subtrahit ales ;
spicula saeva legit, quibus olim Luna per umbras
pastorem flammata tenet nec sustinet ignes
Luna Cupidineos, Solis quae sustinet orbem
et fratris radiis conceptus lucis adoptat.
" Hoc ", ait ignipotens, " telo Medea crematur,
quo Scythicam succendit Amor, dominaeque favillas
excutiam per templa volans, et virgo cruenta
approbet hos arcus dominae plus posse pharetris.
Namque Diana feras, cervos et figere dammas
assolet : hoc telum reges et numina figit. "
Quattuor interea niveas astare columbas
Cypris amoena jubet : roseis frenantur habenis,
candida puniceis subduntur colla rosetis
(nam juga sunt compacta rosis), fert dextra flagellum
purpura quod mollis, tenuis quod sericus ornat.
Jam volucer conscendit aves et blanda Voluptas

it comes, Amplexus veniunt, Hymenaeus adhaeret,
Gaudia concurrunt, Risus atque Oscula pergunt.
Nam licet Idalias sociarint frena columbas
et junctae per cuncta volent, tamen impiger ales
nunc hanc nunc illam residet gaudetque jugales
jam relevare suas et se pensare volatu
(sublatum propriis persentit in aera pinnis
aurigam quadriga volans) iterumque columbas
appetit et pharetris concludit dorsa volantum.
Nondum per Scythicas glacies stat barbara Colchis,
et jam bruma rigens Arctoi tristior axis
torpebatque coacta gelu, sed pinniger audax,
et magis accessu pueri plaga maesta serenat
adventum testata dei : mox taetra fugantur
nubila, caeruleos excludit flammiger imbres.
Impia jam Colchis, jam saevior ara Dianae
coeperat ostendi : jam tunc mandante tyranno
ecce trahebatur ceu taurus pulcher Iason,
quem sequitur Medea nocens urgetque ministros
nudato mucrone furens. Delubra subibant
jamque propinquabant aris. Sed numen amantum
furtim templa petit : sonuerunt tela pharetris.
Exultat gavisa nimis Medea sacerdos :
telorum strepitum castae putat arma Dianae
increpuisse tholo, credit sua vota sacerdos
ante preces audisse deam. Mox numen adorans
" Omen adest ", inquit, " Triviam te, Luna Diana,
confiteor perstans, heres Proserpina mundi ;
nam tria regna tenes : tu caelo Cynthia regnas,
venatrix terrena micas, capis atria Ditis,
tempora distribuens regnis et cursibus apta :
jam grates audita loquor. Jacet hostia templis
per fluctus advecta tuis. " Sic fata per aras
virgo cruenta molam perfert. At mystica nutrix
fessa licet tremibunda gemat, tamen ipsa jacentem
tendere colla jubet vel pectora prona supinet.
Ergo peregrinus cum jam versatur Iason,
forte oculos per tecta levat : videt ecce volantem
atque salutantem puerum. Sed nauta precatur
murmure sollicito : " Numen quod mundus adorat,
si caelum, si terra tui sunt, alme, triumphi
vel quicquid natura creat, si sanguinis expers
mortis et infaustae es et sunt tamen hostia flores
matris et insertae pendent per templa coronae
sanguine virginei tantum contenta pudoris :
eripe me his, invicte, malis. Ego victima servor,
atque utinam server, jaceo feriendus in aris. "
Audiit ignipotens (hominum nam murmura sentit)
et ridens gavisus ait : " Pirata decore,
quid metuis, quem fata manent, cum vita superstes
restat adhuc, cum regna petunt, pellis arietis
imminet et conjux dabitur Medea sacerdos ?
Sed memor esto mei, ne te fortuna superbum
reddat et incipias iterum ceu nauta venire. "
Dum loquitur pinnatus Amor, jam virgo levabat
destricto mucrone manum. Captivus Iason
exclamat : "Succurre Venus, succurre Cupido :
jam ferior, Medea ferit. " Sic fatus. At ille

ignea sidereo componit spicula nervo,
misit harundineum per flammea cornua ferrum,
stridula tela volant : rapiunt praecordia flammas,
corda calent oculique labant, suspiria rumpunt,
marcida funereum laxavit dextera ferrum.
Sed nutrix mirata moras, " Dic, virgo, quid haeres ? "
Increpat, " ecce feri. Fibrae rapiantur et exta,
consultum det fata jecur. Medea moraris ?
Occidimus : torpescit iners antistita Phoebes
permixto pallore rubens, non lumina vibrat,
non furit aut tremuli strident in murmure dentes.
Cur homicida vacas et stas rea ? Sed rea non es,
si fueris homicida magis. Cur explicat artus
aut tangit cur saepe caput, quid spirat hiatus
oris et ad zonam digiti mittuntur inermes ?
An magus est pirata jacens et sacra Dianae
murmure sollicito prohibet solvitque profanus ? "
Dixerat et gladium dextrae revocabat inerti
impia turpis anus. Rursus conclamat Iason :
" Victima sum, pereo : jugalis male mucro minatur. "
Pinnatus surrisit Amor rursusque sagittas
jecit et ardentis nutantia corda fatigat.
Aestuat interea sacris repetita sacerdos
ignibus. Effatur : " Non est haec victima digna :
non torta cervice jacet, male palpitat, artus
erigit impatiens et saucius ante dolorem :
sanguine membra carent. Jam non erit hostia grata,
quae sicco mucrone cadet. " Conversa sacerdos
ad juvenem : " Dic, nauta fugax, pirata nefande :
est consors matrona decens an caelibe vita
degis adhuc nullumque domi tibi pignus habetur ? "
" Solus ", ait captivus, " ego, mihi pignora nulla
conjugis aut sobolis. " Dictis gavisa virago
blanda refert : " Vis ergo meus nunc esse maritus ? "
" Servus ", Iason ait, " tantum ne vita negetur
te precor et dominam fateor. " Sic fatus. At illa
rumpit vincla humeri, virgo suspendit ab aris
ut facinus purget proprium ; vocat ipsa maritum
vestibus indutum Tyriis, quas sericus ambit
mollis et in medio fulvum distinxerat aurum,
blattea puniceo radiabant stamina filo.
Expavit nutrix, omnes stupuere ministri.
At puer ignipotens victor per templa triumphat,
nudus ludit Hymen, mollis Lascivia saltat,
blanda Libido coit, simplex Affectus inhaeret,
ludicra puniceis resonabant Oscula labris,
dant faciles plausus Concordia Gratia Lusus :
sponsus Iason erat gaudens et sponsa sacerdos
ad thalamos post templa. Duci tunc pronuba Juno
affuit et grates Veneri facunda canebat.
Ecce triumphantes ingratia dura jugales
consequitur, gressus consors Oblivio jungit.
Marcidus interea domitis rediebat ab Indis
Liber, anhelantes residens post proelia tigres ;
quem sequitur jucunda manus saltare parata
ebria pampineis miscens vestigia thyrsis.
Sensit amoriferum Scythicam fiiisse sagittis
et volucrem puerum populatum templa Dianae :

"Illo jam gressus ", dixit, " convertite tigres :
estis opus, mea turba, deo. Properate, ministri :
pinniger Idalius minor est sine munere nostro. "
Dixerat et Scythiam vacuus jam sponte petebat :
jam venit ad Colchos, jam se Semeleia jungunt
agmina, Bybliades saltant Bacchaeque rotantur.
Venatu interea rediens delubra petebat
plectriferi germana dei mirata repente
quod sileat templum, subito quod sparsus ubique
ambrosius sic fragret odor. Sonuere per aures
fescennina deae : " Pulchrorum vota geruntur,
jungitur Aesonidi fulgens Medea marito. "
Erubuit doluitque simul : " Non omine fausto
conjungatur ", ait, " nec prospera flammea sumat :
displiceat quandoque viro, cui turpiter audax
sacrilegus processit amor. Sed justius opto :
perfidus egregiam contemnat nauta jugalem,
dulcior affectus vel amara repudia mittat ;
funera tot videat fuerint quot pignora mater,
orba parens natos plangat, viduata marito
lugeat et sterilem ducat per saecula noctem ;
advena semper eat, se tanti causa doloris
auctorem confessa gemat". Sic fata Diana
tristis abit. Delubra tacent, sacraria maerent,
sanguine templa carent, nutrix tamen atria tantum
templorum servabat anus, haec anxia crimen
virginis et raptum deflebat maesta pudorem :
qualis in exhaustis per sordida tecta ruinis
strix nocturna sonat rostro stridente per umbras ;
qualis et horrendus funesto carmine bubo
conqueritur deflenda gemens, dum tristia maestus
funerea sub nocte canit, sic anxia nutrix
ingemit et tremulas diffundit maesta querelas.
Nuntius interea maesto volat ore satelles
ad regem subvectus equo natamque tyranno
indicat ignoto passim nupsisse marito.
Expavit genitor : sic quondam tristis Agenor
concidit Europae senior fraudatus amore,
cum nesciret adhuc generum meruisse Tonantem.
Ira dolor numen pietas injuria regnum
concutiunt franguntque virum, jubet arma ministris
expediant, nam fama ducem rapiebat in enses.
Cum poenas mortesque parat, venit Indus ad aulam
Liber et egregia compressit voce furentem :
" Sic tibi, rector ", ait, " mentem possedit inanis
religio ? Sic pignus amas ut tela parentur ?
Qui furis, expecta dulces de prole nepotes.
Virginitatis onus melior tolerare sacerdos
non potuit : fervescit amans et casta Diana
pastorem confessa virum. " Haec Liber aiebat.
Mulcentur jam corda ducis natamque tyrannus
purgat et extemplo Medeae laudat amorem :
sic meruit veniam generum confessus Achilles,
sic pater ignovit Lycomedes, pectore natae
et Pyrrhum suscepit avus gremioque nepotem
fovit et ad Trojam post crimina misit Achillis.
Ut Scytha mollitus blanda pietate mitescit,
mox jubet ut generum vel pignus regis ad aulam

deposito terrore rogent. Tunc regia lauro
cingitur et postes soceri pia serta coronant.
Mox thalamos subiere pares : laetatur Iason
sponsus et in castris Veneris Medea triumphat.
Quattuor interea Phoebus transegerat annos,
sed natos Medea duos fecunda marito
ediderat, cum nocte jacens suspirat Iason
nec gemitus latuere magam : " Quam, callide, fraudem
quodve nefas moliris ? " ait. " Non fallis amantem.
Dulcia saepe vigil contrectans pectora conjux
agnovi quia furta paras, quia mente fugaci
infaustum quodcunque cupis. Secreta polorum
cognosco, si morbus erit, si bella parentur,
si pluet aut flamma caelum rutilante coruscet :
et tu Medeam credis quia fallis, Iason ? "
Tunc sic Aesonides stimulet quae forma medullas
indicat et pellis causas vel tempore tanto
quod lateat socios, quia jam sic regnat amicus,
consumptum quem morte putant planguntque parentes :
" Optarem revidere meos iterumque reverti
ad thalamos, regina, tuos, monstrare Pelasgis
quid conjux, quid fata valent. " Medea marito :
"Jam pariter pergamus ", ait ; " sic aurea pellis
tollatur, lateant vastum ut mea facta draconem. "
Dixerat et stratis rapitur sub nocte silenti.
Astra vocans et signa ciens jubet illa Soporem
ad nemus ad pellem vel templum Martis abire.
Dormierat serpens : pellis subtracta marito
traditur, et pariter fugerunt fratre necato.
Accipiunt natos et singula pignora portant.
Ventum erat ad Thebas, pellis datur aurea regi.
Miratur rex ipse Creon, laudatur Iason
quod freta quod terras sic felix praedo vagetur.
Regis nata decens fuerat pulcherrima Glauce,
jam cui virginitas annis matura tumebat ;
haec ubi conspexit juvenem, flammata nitore
aestuat et laudans alieni membra mariti
optat habere virum. Sonuit genitoris ad aures.
Tunc rector Thebanus ait : " Si Juppiter auctor,
si Lachesis, si fata jubent, nil ipse morabor.
Progenies mea turpe cupit : Fortuna favorem
praestet et innumeri laudent per saecla nepotes.
Virgineo dabitur pellis cum dote pudori. "
Finierat senior. Votum cognovit Iason
et grates electus agit. Praecepta tyrannus
diffundit per regna nocens, invitat iniquus
ut veniant ad vota duces. Dum festa parantur,
cognovit Medea nefas nec tardius illud
credidit ; ingratum nam senserat ipsa maritum.
Ante diem tamen illa dolens, cum cerneret aulam
et regis fervere domum, cum magna parantur
prandia, venturi mittebant praemia reges,
signorum cursus et plenae cornua lunae
captabat Medea furens : jam clauserat orbem
Cynthia sidereis transcendens saltibus astra.
Mox Colchis se spargit aquis, et sulphurepuro
cum taedis fumans, purgabat membra sacerdos
et campum secreta petens, ubi mille sepulchra,

astabat dejecta oculos, confessa reatum,
et Lunam manibus tensis cum voce precatur :
" Astrorum princeps, signorum gratia fulgens
et caeli stellantis honos, caliginis hostis
ac nocturnorum triplex regina polorum
atque tenebrarum splendens patrona mearum,
cui cancer domus est , ora clarissima mundi,
bracchia contorquens stellis, quae mense peragras
quod Phoebus radians toto vix explicat anno,
corporis et dominam verax quam turba fatetur,
tu nemorum custos, tu mors pinnata ferarum
(ursus cervus aper pantherae damma leones,
retia cum veniunt aut cum venabula vibrant,
ante necem tua praeda jacent) ; te tertius heres
participem regni, consortem juris amari
optavit mundumque dedit tibi dona secundum
(sub tua terribilis rapiuntur sceptra tyranni,
dives pauper inops raptor pirata sacerdos
advenient sub lege pari, non sorte sub una :
tu punis post fata reos et viscera saevo,
Persephone, das nostra cani), post regna barathri
quae vultum mutare soles visura Tonantem :
da veniam, Medea precor. Cum clade suorum
non decet ira deos. Mereor pro crimine poenam,
te feriente tamen, non ut mendicus Iason
sit vindex, regina, tuus, qui criminis auctor
ipse fuit : miseram solus non puniat, oro,
qui mecum feriendus erat ; cuicunque jubebis,
colla paro feriat, tantum ne virgo Creontis
discidium pariat nautam ductura maritum.
Exaudi famulam : dolor est, non zelus Iason.
Quinque dabo inferias (sat erunt pro crimine nostro
illustres animae) : niveam cum Jasone Glaucem,
mortibus amborum regem superaddo Creonta
et natos miseranda duos, mea pignora, supplex
offero, sacrilegos nostro de corpore fructus,
ne prosit peccasse mihi. " Sic fata sacerdos
suspexit non ire polos nec Luna videtur
sic tauros urgere suos, sed cursibus astra
ignitis responsa dabant. Gavisa sacerdos
vertit ad infernum gemitus regemque barathri
secura jam voce ciet Furiasque precatur :
" Impie rex Erebi, qui formidabile regnum
Mortis habes, quem terra premit, qui funera mundi
excipis et tantis non exples luctibus aulam ;
anguicomae vos quoque deae, quibus (impius horror !)
Turpia vipereae funduntur membra cerastae
(plurimus ora tegit pendens de vertice serpens
et sinuant orbes per pallida colla dracones) :
si manibus laniata meis mala victima vestros
ad manes pervenit homo, si viscera matris
vos propter scindens homines in ventre necavi,
nunc nostras audite preces. Regnator Averni,
crastina cum Glauce veniet nuptura marito,
mox Furias admitte tuas ; properate, sorores
Tartareae : Thebis iterum jam vota geruntur,
currite, per thalamos Iocastae frater et heres
conjungit natam. Gens haec est vestra : dicavit

mortibus impietas, affectus funera praestant.
Cur mora ? Nam nihil est quod non me exaudiat unquam.
Virginitas si casta placet, retinere pudorem
si libet et nunquam contagia blanda mariti
quaeritis, innuptae nuptam exhorrete sorores.
Si Furias saevire precor nec sponte nocetis,
non estis Furiae : nomen mutate domosque,
ponite serpentes, alienas reddite flammas
et puerum Veneris, quem jam tempsistis, amate. "
Dixerat et terra spatium tremibunda ciebat :
quo steterat Medea loco, telluris hiatus
finditur. Attonitas inclinat cautior aures
et surgens : " Audimur ", ait, " nam terra tremescit,
verbera plaudentum resonant per inane sororum,
sibila vipereis vibrant sub dentibus angues.
Res melior tempusque monet redeatur ad urbem.
Ante tamen fluvio corpus mergatur et undis. "
Quod maga digrediens mox perficit et petit urbem.
Exilit interea tecturus Lucifer astra
puniceo praevectus equo rutilusque micansque
concusso de crine jubar diffundit in orbem
flammigeri roseas praecedens solis habenas ;
coeperat aula ducis strepitu resonare clientum.
Jam Phoebus scandebat equos et luce rubebat
post noctem ventura dies, jam tecta Creontis
regibus implentur, jam proxima virgo marito
sederat et tabulas calamo sulcabat Iason :
"Conventum pactumque ", sonat signatque tabellas
horrida Tartareo veniens de gurgite virgo
Tisiphone signumque premit gavisa Megaera,
Allecto testis ceras adamante notavit ;
anguibus horrendis per regia tecta flagellant.
Interea Medea novam formare coronam
coeperat et niveis miscebat sulphura ceris,
pix et stuppa ligat, species dat quattuor artis
mascula tura cremans, sterili suffire cypresso
cura fuit cyproque ligat, quod naufraga puppis
perdiderat ; cristata manus sancire jubetur :
lambere caeruleis permisit serta cerastis.
Exitiale repit mox praemia taetra venenum,
atque aurum mentita nocens radiare corona
creditur et gemmas flores imitantur iniqui.
Dum funus Medea parat haec munera Glaucae,
processit roseis sol mundum amplexus habenis.
At maga sulphuream ponens ad busta coronam
haec ait : "O mundi facies pulcherrima, Titan,
naturam fervore tenens, elementa coartans,
ne dispersa fluant aut mundi machina mergat,
stelligeri jubar omne poli, quem sphaera polorum
sustinet et prohibet rutilam plus ire per aethram,
dum contra rapis axe rotas et colligis ignes ;
ipse pias animas mittis et claudis in aevum
orbe tuo : miserere tuae, deus optime, nepti.
Insidant haec serta comis et virginis ora
digna corona premat : sint, inquam, regis in aula
munera nostra rogi, dent praemia tanta sepulchrum,
ignea mors rapiat sponsum cum paelice busta. "
Sic effata minax Solis mox numen adorat.

" Tempus adest, pergamus ", ait. Sic fata coronam
tollit et insontem fingens ad tecta Creontis
venerat, oblata sponsae dat serta puellae :
" Accipe, virgo, libens auratam in fronte coronam,
quam captiva dabo, qualem mea pignora sumant. "
Dixerat et capiti, quod jam diademate regni
splendebat, fera serta locat. Laudata recedit
Colchis, et infaustas vomverunt munera flammas :
has radians nam Phoebus alit. Jam creverat ignis :
uritur ingratus usta cum virgine nauta ;
cum genero nataeque parat succurrere rector,
uritur ipse Creon ; rogus est mox aula tyranni.
Diffugiunt omnes, populi conviva ministri,
saltantum fugere chori, nam festa canentes
ambusti lamenta sonant nec tympana plausu
percutiunt, sed turba gemens hinc inde lacertos
verberat et flentes sed non sua funera plangunt.
Stabat sola nocens necdum satiata sacerdos
nec secura tamen : nunquam sic posse venena
credidit aut precibus tantum servire furores.
Sed postquam solos quos jusserat ignis adussit,
tunc natos furibunda premit. Nam Mermerus insons
et Pheretes matrem blanda pietate vocabant.
Ut flammas vitare queat, infantia simplex
affectu petit ipsa necem vel sponte pericla
quaerit inops, passura necem mucrone parentis,
ignari, quae mater erat quid saeva pararet.
Tunc genitrix furibunda manum suspendit et ensem
ac fatur : " Sol testis avus Sol Persice Mithra,
Luna, decus noctis, Furiae, Proserpina, Pluton :
accipe, Sol radians, animas, tu corpora, Luna,
nutrimenta animae ; fundit quem mucro cruorem
sumite vos, Furiae ; noctis rex exigat umbras ;
spiritus in ventos [lacune]
[lacune] satis est punisse nocentes
insontesque simul. Miseros hoc ense necabo,
quo genitor feriendus erat : nihil ipsa dolebo,
si ingrata maneat nullus de gente superstes. "
Haec ait et geminos uno simul ense noverca
transegit pueros. Quos sic portabat ad arcem
(ut proceres videre nefas, timuere cruentam
et doluere simul), ceu quondam baccha Lyaei
saeva caput juvenis mater gestabat Agave.
" His ", inquit Medea, " rogis, ubi pulchra noverca
et pater ipse Creon vel perfidus arsit Iason,
vos, miseri, commendo, meis. " Sic fata minorum
corpora saeva parens funestos mittit in ignes
et currus metuenda petit. Venere dracones
viperea cervice jubas et colla levantes
squamea, cristato radiabant vertice flammae.
Currus taeda fuit, sulphur juga, temo bitumen
et rota cupressus, solidarat frena venenum,
plumbeus axis erat raptus de quinque sepulchris.
Occupat illa gravem funesto corpore currum,
ire furor residens taetros simul imperat angues.
Tolluntur celeres, mox se tellure levabant,
jam nutant per inane rotae hinc inde labantes,
aera saeva petit volitans quadriga venena

et poterat fuscare diem, corrumpere ventos,
ni Phoebus rubuisset avus de crimine neptis
et totum meliore coma perfunderet orbem.
Saeve Furor, crudele Nefas, infausta Libido,
Impietas, Furiae, Luctus, Mors, Funera, Livor,
lmquite mortales miseroque ignoscite mundo,
parcite jam Thebis, diros cohibete furores.
Inde venit quodcunque nefas : sic Cadmus aratro
obruit infaustis crudelia semina sulcis,
inde seges ferrafa micat vel Martis anheli
heu male conceptis praegnatur terra venenis ;
emicuit galeata cohors aciesque nefanda,
rumperet ensiferis cum ferrea messis aristis,
insurgunt clipeis, rapiunt simul arma phalanges
mortibus alternis et mutua fata minantur
fraternumque nefas qui gessit vindicat ensis ;
inde Athamas miserandus erat, miser inde Palaemon,
inde Iocasta fuit, turpis fuit Oedipus inde,
inde Eteocles erat frater Polynicis et hostis,
et Polynices inops germani morte peremptus.
Blanda Venus, lascive puer, Semeleie Bacche,
parcite vos saltim Thebis quibus auctor origo
aut soboles praeclara fuit : tibi mater, Iacche,
Thebana de stirpe et, arator, tibi Diones
Harmoniam nupsisse ferunt : pro munere Thebae
et pro tot meritis sic funera tanta merentur ?
Crimen erit genuisse deos ! Jam Creta Tonantem
depositum nutrisse neget, jam Delos in undas
fluctuet et paveat partus meruisse deorum,
te Venerem freta vestra negent, abjuret Amores
Cyprus et Idalium pigeat coluisse Dionem,
Vulcanus Lemno, Juno spernatur ab Argis,
Gorgone terribilis Pallas damnetur Athenis,
sitque nefas coluisse deos, quia crimen habetur
religionis honos, cum dat pro laude pericla.